

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи
на здобуття ступеня вищої освіти Магістр

на тему: «Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства
та шляхи їх підвищення»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Фінанси, банківська справа та страхування
спеціальності 072 Фінанси, банківська
справа та страхування
ступеня вищої освіти Магістр
групи 1
Дудник Ю. В.

Полтава - 2022 року

З М І С Т

	стор.
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	9
1.1. Економічний зміст, інформаційне забезпечення та методи аналізу фінансових результатів діяльності підприємства	9
1.2. Роль прибутку у діяльності підприємства та фактори його формування	17
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ	23
2.1. Аналіз структури та динаміки доходів і витрат підприємства	23
2.2. Оцінка формування і використання прибутку підприємства та показників рентабельності	37
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	46
3.1. Планування операційного прибутку суб'єкта господарювання	46
3.2. Шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства	56
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Раціональне формування фінансових результатів є однією із найскладніших проблем фінансового менеджменту сучасних підприємств. Фінансові результати відображають в собі отримані результати в процесі здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства та слугують джерелом самофінансування та самоокупності, процентних та дивідендних виплат акціонерам, рентних виплат, формування страхових і резервних фондів, проведення заходів по підвищенню кваліфікації персоналу, стимулювання праці, тощо.

Сутність економічного поняття «фінансовий результат» знаходить своє відображення в категоріях «прибуток» та «збиток», які хоча і є зовсім протилежними за змістом, проте, в той же час, порядок їх формування один. Формування фінансових результатів відбувається методом їх порівняння з урахуванням принципу відповідності та нарахування доходів і витрат.

Забезпечення безперервного процесу виробничо-фінансового функціонування підприємств є можливим за умови використання значної кількості взаємопов'язаних ресурсів (трудові, матеріальні, фінансові, тощо). Ключовою метою функціонування будь-якого підприємства є формування позитивного фінансового результату (чистого прибутку), та розробка політики його підвищення. Досягнення зазначеної мети є можливим за умови проведення вчасного та достовірного аналізу фінансових результатів, що в свою чергу дає можливість виявити основні резерви підвищення дохідності на кожен одиницю витрат. Максимізація показників прибутковості та рентабельності підприємства створює основу стійкого економічного зростання, надає потенційні конкурентні переваги у завоюванні лідируючих позицій на ринку.

В умовах сьогодення, питання сутності, аналізу та пошуку резервів підвищення фінансових результатів є ключовими при веденні господарської діяльності. Зокрема, дослідженням даних питань присвячені праці таких

вчених науковців, як: І. О. Гладій, Н. О. Власової, О. В. Гринавцевої, І. Ю. Мелушової, Л. І. Лежненко, Н. В. Прохар, Д. Є. Свідерського, І. В. Перевозової, С. Л. Червінської тощо. В той же час, теоретична та практична значимість розв'язання проблеми аналізу фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання та формування напрямків їх підвищення зумовлює актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів, банківської справи та страхування за темою: «Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій і установ».

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є вивчення та аналіз теоретичних, методичних й прикладних аспектів аналізу фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання, а також розробці напрямів їх підвищення.

Виходячи із поставленої мети, основними завданнями визначено:

- з'ясування економічної сутності, інформаційного забезпечення, методів аналізу фінансових результатів та ролі прибутку у діяльності підприємства;
- проведення фінансово-економічної характеристики досліджуваного підприємства;
- здійснення аналізу фінансових результатів діяльності досліджуваного підприємства, визначення основних факторів впливу на їх рівень;
- розробка напрямів підвищення фінансових результатів діяльності підприємства на основі планування операційного прибутку та визначення шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процес аналізу фінансових результатів ХХХ. Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та практичні аспекти аналізу

фінансових результатів, ідентифікація основних факторів впливу на їх рівень, розробка шляхів їх підвищення.

Методи дослідження. Основою дослідження є фундаментальні положення з економічної теорії, праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань аналізу фінансових результатів діяльності підприємств та формування напрямів їх максимізації.

У процесі написання кваліфікаційної роботи використані такі методи: монографічний, абстрактно-логічний, факторний аналіз, співставлення, аналітичний, графічний, рядів динаміки, метод оптимізації та прогнозування.

Інформаційною базою дослідження стали: Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів, з питань економіки та фінансів, праці вчених з питань аналізу фінансових результатів діяльності підприємств, дані науково-дослідних установ, річна фінансова звітність ХХХ за 2019-2021 рр., статистична звітність та особисті спостереження автора.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів. У кваліфікаційній роботі одержано ряд результатів теоретичного та практичного характеру, а саме, набули подальшого розвитку дослідження шляхів підвищення фінансових результатів діяльності підприємства на основі планування операційного прибутку та підвищення ефективності діяльності підприємства.

Практичне значення проведеного дослідження полягає у розробці пропозицій і рекомендацій, спрямованих на підвищення фінансових результатів діяльності підприємства, що опубліковані у наукових виданнях та прийняті до впровадження ХХХ.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження за темою кваліфікаційної роботи оприлюднені у формі доповідей на VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених

«Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики» (Полтава, ПДАУ, 28 жовтня 2021 р.) та на науково-практичній конференції молодих вчених та здобувачів вищої освіти, присвяченої дню студента «Сучасні проблеми розвитку соціально-гуманітарної та економічної науки: шляхи вирішення очима молоді» (Полтава, ПДАУ, 16 листопада 2021 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано дві наукові публікації загальним обсягом 0,28 ум. др. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, що нараховує 60 найменувань, містить 8 таблиць, 9 рисунків, 24 додатки. Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 65 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічний зміст, інформаційне забезпечення та методи аналізу фінансових результатів діяльності підприємства

В процесі господарсько-виробничої діяльності суб'єктів господарювання задіяна значна кількість матеріальних, трудових та фінансових ресурсів. Метою створення та забезпечення безперервного процесу відтворення будь-якого підприємства – ефективне використання залучених ресурсів, що далі знаходить своє відображення у фінансових результатах його функціонування. Кожен економічний суб'єкт господарювання, не дивлячись на форму власності та особливості організації фінансової діяльності, звертає увагу на процес раціонального формування, розподілу та відповідно використання отриманих чистих фінансових результатів. Слід наголосити на тому факті, що фінансовий результат є важливим показником що генерує в собі ефективність функціонування суб'єктів господарювання приватної сфери бізнесу.

В умовах сьогодення, питання сутності, аналізу та пошуку резервів підвищення фінансових результатів є ключовими при веденні господарської діяльності. Зокрема, дослідженням дефініції сутності категорійного апарату «фінансові результат» присвячені праці таких вчених науковців, як: І. О. Гладій, Н. О. Власової, О. В. Гринавцевої, І. Ю. Мелушової, Л. І. Лежненко, Н. В. Прохар, Д. Є. Свідерського, І. В. Перезової, С. Л. Червінської тощо.

Фінансові результати діяльності підприємства, не дивлячись та протиріччя та проблемами є прерогативою ефективного та дієвого проведення господарської діяльності. Виходячи з цього, дослідження

сутності та економічного значення даного поняття має постійний науковий та практичний інтерес.

Економічна сутність та суперечливість фінансового результату для бухгалтерів та підприємців найбільш змістовно проявляється в процесі формування та подальшому відображенні його в бухгалтерському обліку. На основі здійсненого нами детального аналізу літературних джерел різного рівня та значення, встановлено, що між науковцями та практиками, як у сфері фінансів, економіки, юрисдикції так і бухгалтерському обліку, не має однозначного підходу до трактування поняття «фінансові результати».

Проведений нами огляд законодавчої бази України, свідчить, що в нормативно-правовій базі сутність поняття «фінансові результати» взагалі не виокремлюється. Так, в низці законодавчих актів, що стосуються сфери бухгалтерського обліку визначено лише сутність термінів «прибуток» та «збиток» відповідно. В той же час, на нашу думку, дані поняття ототожнювати не доцільно, тому що недостовірність даних має суттєвий вплив на формування інформації в контексті здійснення підприємницької діяльності в бухгалтерському обліку та впливає на зниження ефективності контрольних дій при проведенні операцій суб'єктами господарювання.

Тобто, вагомим недоліком існуючої нормативно-правової бази в Україні є те, що у законодавчих актах, якими передбачено регулювання питань організації і ведення бухгалтерського обліку, визначення поняття «фінансові результати» є відсутнім та, зокрема, прокоментовано лише деякі категорії що мають до нього пряме відношення.

В ході проведеного нами аналізу літературних джерел сформовано висновок, що між фахівцями-практиками у галузях бухгалтерського обліку, фінансів, юридичних наук та економіки немає єдиного підходу стосовно визначення поняття «фінансові результати» (додаток А).

Узагальнюючи представлені визначення у табл. додатку А, слід зазначити, що фінансовий результат – це результат діяльності суб'єктів підприємництва, що розраховується як різниця між абсолютною величиною

доходів та відповідних їм витратам, та виражена відповідно у вартісних показниках прибутку (позитивна різниця) чи збитку (негативна різниця).

В свою чергу, науковець М. С. Чебанова трактує суть економічної категорії «фінансовий результат підприємства», яким є співвідношення майнового стану підприємства на кінець і на початок досліджуваного періоду, що в результаті найповніше характеризує значення цієї категорії [56, с. 224].

Аналіз визначення «фінансовий результат», у відповідності до досліджень Я. В. Соколова, свідчить про існування трьох його характеристик: 1) це приріст протягом досліджуваного періоду вартості капіталу (засобів, інвестованих власниками) підприємства, а, відповідно, збитку характерним буде його зменшення; 2) різниця між витратами та доходами підприємства; 3) фінансовий результат (прибуток) є зростанням протягом досліджуваного періоду вартості активів за рахунок прибутку [44].

Автор Н. В. Прохар досліджує прибуток як економічну категорію, що має як якісну так і кількісну сторону у їх єдності, та одночасно визначає сутність прибутку (збитку) [43, с. 12].

Визначенню поняття фінансових результатів в управлінському обліку присвячено праці С. О. Левицької, в яких розмежовується такі поняття, як «управлінський» та «фінансовий» результат: у фінансовій бухгалтерії фінансовий результат діяльності підприємства визначають без калькулювання собівартості виробництва продукції, шляхом порівняння затрат (у розрізі елементів) з виробництвом продукції; в управлінській бухгалтерії фінансовий результат господарюючого суб'єкта визначають за конкретним видом продукції, а потім в межах зовнішніх та внутрішніх сегментів [28, с. 114].

Законодавство у сфері оподаткування зводить до рівності поняття «прибуток» і «фінансові результати». Так, у ст. 134 Податкового кодексу України зазначено, що прибуток визначають шляхом зменшення вартості доходів звітного періоду на величину собівартість продукції (товарів, робіт,

послуг) і суму інших витрат звітного податкового періоду [40].

Таким чином, прибуток генерує в собі основні напрями діяльності підприємства, характеризує результативність здійснення його господарської діяльності в цілому. У національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» наведено наступні визначення прибутку та збитку:

– прибуток – це сума, в межах якої доходи покривають пов'язані з ними витрати;

– збиток – це перевищення суми витрат над сумою доходу, для формування якого були проведені ці витрати [35].

Узагальнюючи представлену інформацію, нами у додатку А.1 представлено класифікацію фінансових результатів, які на сьогоднішній день мають практичне значення.

Представлений перелік містить десять класифікаційних ознак, в той же час, з позиції управління процесом формування фінансових результатів, зазначені критерії не можуть у повній мірі задовольнити інформаційні потреби керівництва підприємства при формуванні та реалізації стратегії розвитку. Саме тому, з метою розширення спектру аналітичних можливостей управлінського обліку та максимізації можливостей моніторингу фінансових результатів, доцільним, на нашу думку є застосування, додаткового критерію у відповідності до цілей управління.

З метою відображення фінансового результату (прибутку) у відповідності до основних видів діяльності підприємства використовують субрахунки рахунка 79 «Фінансові результати» за видами діяльності, що зазначаються в оборотно-сальдовій відомості та формі фінансової звітності № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

Таким чином, тема дослідження сутності та економічного значення фінансових результатів діяльності підприємства є досить актуальною та предметною в колі науковців та фахівців-практиків у сфері управління підприємством. Отриманий за звітний період фінансовий результат

характеризує результативність, якість та ефективність діяльності підприємства в цілому.

Підсумовуючи викладене вище, найбільш оптимальним. На нашу думку, буду наступне трактування поняття фінансового результату, а саме – фінансовий результат є кількісним показником діяльності суб'єкта господарювання, який визначається на основі різниці доходів та витрат, і в результаті проявляється у зростанні або зменшенні вартості власного капіталу.

Ефективність діяльності підприємств агропромислового господарства знаходить своє відображення у фінансових результатах їх діяльності. Тобто, фінансовий результат, є економічним підсумком діяльності підприємств представлений у вартісній формі.

Від повноти та достовірності інформації стосовно формування фінансових результатів діяльності залежить об'єктивність і раціональність прийнятих рішень. В той же час, практика господарювання агропромислових підприємств вказує на відсутність цілісного механізму визначення та відображення фінансових результатів, що знижує об'єктивність їх оцінювання та прогнозування. Питання пов'язані із методичними підходами до аналізу фінансових результатів діяльності суб'єктів підприємництва знайшли своє відображення як у нормативних документах, так і науковій літературі, в науковій аврально-методичних публікаціях.

Аналіз фінансових результатів діяльності доцільно розглядати як комплекс дій, спрямованих на детальну оцінку результатів діяльності господарюючого суб'єкта за конкретний період часу, метою якого є визначення рівня ефективності використання наявних ресурсів, встановлення конкретних недоліків у фінансовому менеджменті підприємства та формування резервів підвищення результативності діяльності аграрних підприємств [2, с. 8-12].

Аналіз фінансових результатів діяльності агропромислових підприємств покликаний виконати ряд функцій, серед яких слід виокремити

наступні: оцінюючу, що полягає у встановленні змісту економічних явищ та процесів, їх стану; діагностичну – проявляється у формуванні можливих подальших змін економічних явищ та процесів.

Для реалізації оцінюючої та діагностичної функцій доцільно визначити ключові принципи аналізу фінансових результатів.

Формулювання мети визначає основні завдання аналізу фінансових результатів товаровиробників агропромислового сектору економіки – додаток А.2.

Поряд із даними оперативного, статистичного та бухгалтерського обліку, Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) є головним інформаційним джерелом проведення аналізу фінансових результатів. В даний час, порядок формування фінансових результатів регламентується Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [35].

У практиці аналізу оцінки фінансових результатів агропромислових підприємств виділяють прийоми аналізу показників, які можливо обчислити за інформацією фінансової звітності:

– горизонтальний (часовий) аналіз – дає можливість визначити абсолютні та відносні відхилення вартості окремих видів фінансових результатів, як у межах звітного періоду, так і у динаміці за декілька років. Дозволяє визначити якісну характеристику виявлених змін;

– вертикальний (структурний) аналіз – базується на вивченні існуючої структури фінансових результатів, тобто частки окремих видів доходів та витрат в загальному підсумку по підприємству. На основі вертикального аналізу відбувається порівняння аналізованих відносних показників, що мають істотну відмінність за розміром абсолютних показників;

– трендовий аналіз – визначення прогнозу за інформацією декількох років, тобто виявлення основної закономірності змін показників фінансових результатів. Це дає змогу проводити прогнозування (екстраполяцію) результативних фінансових показників на перспективу;

– аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – визначення співвідношення між окремо взятими позиціями в межах однієї або ж різних форм звітності, встановлення взаємозв'язків між аналізованими показниками;

– порівняльний (просторовий) аналіз – побудований на оцінці зведених показників консолідованої звітності підприємства та окремо в межах звітних показників його філій чи дочірніх підприємств, а також порівняння показників підприємства із середньогалузевими, або із іншими підприємствами аналогічного напрямку діяльності;

– факторний аналіз – ідентифікація впливу окремих чинників (факторів) на зміну результативних показників за допомогою стохастичних та детермінованих моделей [10].

Здійснивши аналіз методичної та наукової літератури (додаток А.3), в контексті проведення аналітичної оцінки фінансових результатів діяльності підприємств нами встановлено, що здебільшого вчені-науковці та практики аналіз вищезазначеного об'єкта здійснюють в межах наступних напрямків:

– оцінка рівня, динаміки та структури фінансових результатів діяльності та показників, та їх формуючих складових (доходів і витрат);

– аналіз фінансового результату в межах здійснення операційної (основної) діяльності підприємства;

– встановлення основних чинників, що мають безпосередній вплив на формування позитивного чи негативного фінансового результату суб'єкта господарювання;

– проведення аналізу показників рентабельності та окупності.

Доходи та витрати підприємства є економічними категоріями, за порівняння яких відбувається визначення прибутку та рентабельності підприємства. Доходи та витрати підприємства визначають відповідно до НП(С)БО 1 та в подальшому відображаються у Звіті про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) на момент їх виникнення, причому незалежно від сплати грошей та часу їх надходження. Отже, прибуток є

умовним показником, що може суттєво відрізнятися від реальної вартості грошових коштів.

Схема визначення чистого фінансового результату діяльності агропромислових підприємств передбачає наявність 4 послідовних етапів – додаток А.4.

Проте, слід зазначити, що агропромислові підприємства, які зацікавлені у максимальній віддачі капіталу та відповідно залучених ресурсів, в межах здійснення аналізу фінансових результатів, окрім оцінки абсолютних показників, повинні акцентувати увагу і на відносних. З цією метою, визначають співвідношення вартості отриманого результату та розмір вкладених у даний процес витрат. В залежності від базового показника, слід виокремити декілька груп показників рентабельності:

1. Рентабельність активів (свідчить про ефективність використання активів, досить часто в науковій літературі трактується як економічна рентабельність) і капіталу (говорить про дієвість менеджменту у сфері управління капіталом, також трактується як фінансова рентабельність). Зазначені показники розраховуються на основі співвідношення розміру (абсолютного) прибутку до середньорічної вартості майна (перший коефіцієнт) чи власного капіталу (другий коефіцієнт).

2. Рентабельність реалізації (свідчить про ефективність маркетингової політики з позиції результативності продажу продукції). Розраховують даний показник за допомогою співвідношення прибутку (валового, операційного або чистого) та величини чистого доходу від реалізації прибутку.

3. Третя група показників рентабельності визначається аналогічно двом попереднім групам коефіцієнтів, проте, замість прибутку, для обчислення використовують чистий потік грошових коштів [41, с. 252].

Ключове завдання аналізу фінансових результатів діяльності агропромислових підприємств полягає у формуванні достовірної інформації про рівень результативності використання залучених фінансових ресурсів з метою формування стратегії розвитку підприємства. Вчасний та достовірний

аналіз фінансових результатів націлений, в першу чергу, на підвищення ефективності функціонування підприємств, максимально результативному використанню задіяних основних засобів, трудових, матеріальних та фінансових ресурсів, уникнення додаткових витрат. Результати проведеного аналізу є основою прийняття управлінських рішень, здійснення прогнозування на перспективу.

1.2. Роль прибутку у діяльності підприємства та фактори його формування

Прибуток виступає головним джерелом інноваційного розвитку підприємства, диверсифікації виробництва, підвищення якості продукції, впровадження передових технологій виробництва, підвищення соціальних стандартів, та інше. Позитивна динаміка прибутку свідчить про підвищення потенційних можливостей підприємства, формує репутацію та ділову активність, забезпечує конкурентоспроможність, тобто основним джерелом розвитку як самого підприємства, так і держави в цілому в межах економічного та соціального аспектів.

Враховуючи відмінність у трактуванні вченими економістами значення прибутку, на нашу думку, слід виділити два основних підходи до його трактування: економічний і бухгалтерський. Так, в економічному розумінні, прибуток характеризується в межах кількісної та якісної сторони. Кількісна сторона, відображає приріст власного капіталу, на основі перевищення доходів над витратами (протилежна ситуації бути характеризуватися збитком, та відповідно зменшенням вартості власного капіталу). В той же час, створення додаткової вартості, є якісною економічною характеристикою прибутку. Візуалізація наукових підходів до трактування сутності прибутку зображено на рис. 1.1.

Здійснюючи операційну, інвестиційну та фінансову діяльність, підприємство може отримувати від них прибуток. Відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, сума, в межах якої отримані доходи перевищують розмір пов'язаних із ними витрати, називається прибутком. В протилежному випадку, перевищення витрат порівняно із доходами, для яких і здійснювалися ці витрати – є збитком.

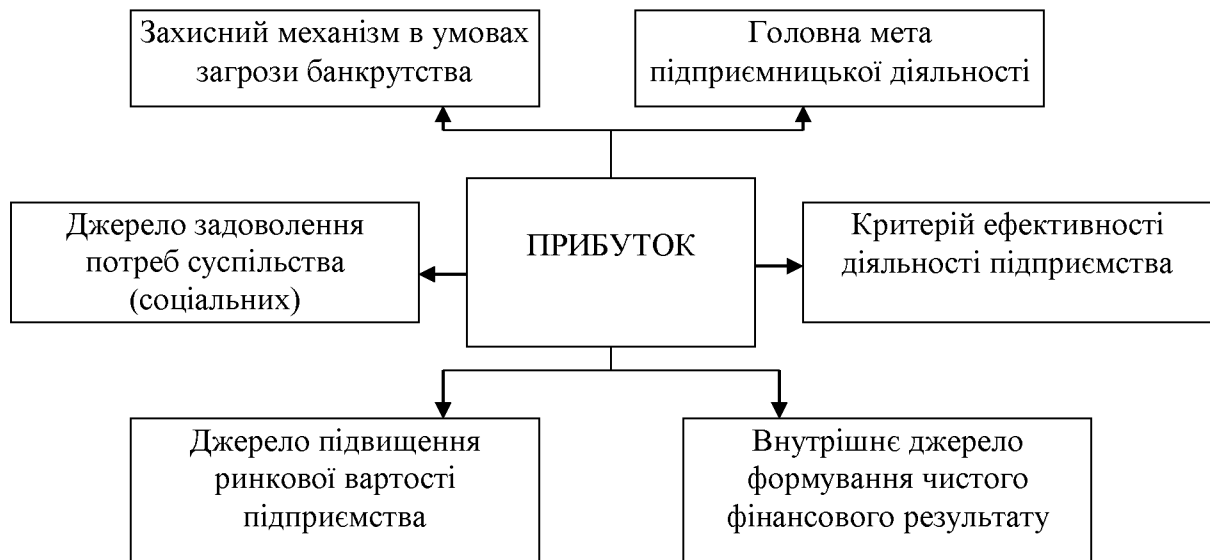

Рис. 1.1. Сутність прибутку

Прибуток підприємства може бути використаний для різноманітних потреб. Так, він може бути спрямований на формування дохідної частини бюджету держави, за рахунок оподаткування підприємства. Також прибуток підприємства слугує головним джерелом накопичення його фінансових ресурсів.

В умовах нестійкої економічної та політичної ситуації, проблема оптимального формування фінансових результатів набуває важливого значення, оскільки в результаті відображається на величині прибутку, який і отримують господарюючі суб'єкти. Прибуток є складною категорією, яку в умовах ринкової економіки розглядають як її рушійну силу. Він створює основу для забезпечення внутрішньогосподарського самофінансування, вирішення різного роду соціальних і матеріальних питань, розширення виробництва.

Кінцевим фінансовим результатом функціонування підприємств є абсолютний розмір прибутку чи збитку, що розраховується, як зазначалося нами вище, на основі порівняння отриманого доходу та здійснених поточних витрат, з метою формування попередніх. Дефініція прибутку проявляється на рівні юридичної особи, як господарюючого суб'єкта. Для визначення величини кінцевого фінансового результату діяльності підприємства необхідно розраховувати саме розмір прибутку, адже юридична особа, здійснюючи господарську діяльність, здійснює фінансування поточних витрат, з метою отримання в подальшому на них додаткового доходу. За умови перевищення останніх над рівнем здійснених витрат, підприємство в якості чистого фінансового результату отримує прибуток [57].

Прибуток – це:

- основна стратегічна мета діяльності підприємства. На різних стадіях життєвого циклу підприємства його керівництво реалізує деякі локальні цілі (мінімізація собівартості, вихід на новий сегмент ринку, утримання цін тат якості продукції). Але, саме прибуток слугує рушійною силою економіки;

- позитивний прояв кінцевого чистого фінансового результату підприємства. Саме прибутку є мотиватором розвитку підприємства, ключовим критерієм ефективності його функціонування. Чим більшою є величина прибутку на одиницю вартості вкладеного капіталу, тим більш ефективним є його функціонування;

- основа формування фінансових ресурсів підприємства. Прибуток, в першу чергу, використовується в якості джерела безперервного розширеного відтворення товаровиробника;

- джерело підвищення достатку власників підприємства через забезпечення дивідендних виплат та підвищення ринкової вартості і ділової репутації підприємства шляхом капіталізації прибутку;

- джерело формування дохідної частини бюджету держави. Частина отриманого прибутку підприємством (податок на прибуток) надходить до державного бюджету на основі реалізації податкової політики [6].

Отже, прибуток – це комплексна фінансова категорія, що характеризує позитивний фінансовий результат юридичної особи, ефективність виробничої діяльності.

При проведенні оцінки будь-якого показника, доречно не тільки визначити його трактування та динаміку, а й ідентифікувати основні фактори, що мають безпосередній вплив на його зміну. Потреба в останньому викликана необхідністю визначення як позитивного так і негативного впливу на результативний показник, що в подальшому дозволить посилити позитивний їх вплив та послабити негативний.

Фактори впливу на прибуток поділяють на внутрішні і зовнішні. В свою чергу, внутрішні фактори розмежовують на основні та додаткові (неосновні).

Основні внутрішні фактори залежать від виробничої діяльності підприємства, та включають наступні:

- обсяг виробництва та продажу продукції (в умовах стабільної норми прибутковості, що закладається в ціні товару, підвищення обсягу продажу продукції забезпечує підвищення прибутку);

- структура товарної продукції (розширення номенклатури продукції створює умови для зростання обсягу продажів);

- організація процесу продажу товарів;

- маркетингова політика (оптимальна збутова політика сприяє зростанню обсягів реалізації та зниженню поточних витрат);

- чисельність та кваліфікація персоналу (оптимізована кількість працівників забезпечує в повній мірі реалізувати виробничу програму підприємства);

- форми та системи стимулювання праці;

- мотивація до підвищення продуктивності праці трудового персоналу;

- збалансування показників темпу зростання виробництва та темпу підвищення оплати праці;

- технічна озброєність та фондоозброєність підприємства;

- фондівдача;
- стан матеріально-технічного оснащення підприємства;
- реальна вартість основних фондів (використання в процесі виробничо-господарської діяльності фізично зношених основних засобів, застарілого у моральному аспекті устаткування не забезпечить підприємству можливість збільшення обсягів виробництва конкурентної продукції);
- структура та безпосередньо склад оборотних активів;
- особливості системи ціноутворення;
- кредитна політика на підприємстві, як складова процесу управління його діловою активністю;
- ефективна система режиму економії, що має на меті забезпечити зниження поточних витрат;
- ділова репутація (сформована прихильність як споживачів, так і постачальників та інших контрагентів) [7].

Особливістю внутрішніх факторів є їх суб'єктивність, адже вони певною мірою мають безпосередній вплив на зовнішні чинники. Зокрема, економічна політика підприємства дозволяє обирати раціональні методи аналізу, які мають суттєвий вплив на фінансові результати та регулюють вартість прибутку що підлягає оподаткуванню [28, с. 112].

В той же час, слід виокремити ряд екстенсивних факторів, що через кількісні зміни (обсяг фінансових ресурсів, чисельність персоналу, обсяг запасів, фонд робочого часу, тощо) впливають на рівень прибутковості підприємства та інтенсивні фактори, що проявляються через якісні зміни (впровадження інтенсивних технологій, модернізація технологічного устаткування, прискорення оборотності оборотних активів, підвищення продуктивності праці, зниження трудомісткості, підвищення ефективності використання фінансових ресурсів). У виробничому процесі підприємства, зазначені фактори є досить взаємопов'язаними і залежними один від одного. В свою чергу, існують і фактори невиробничого характеру, мова йде про

соціальну та екологічну відповідальність підприємства, що безпосередньо в результаті відображається на рівні прибутку [38].

Проведення аналізу показників прибутковості, передбачає наявність декількох етапів. Так, перший етап передбачає проведення оцінки виконання планових показників прибутку в межах окремих видів діяльності чи продукції (окремих інвестиційних проектів, окремих договорів, окремих підрозділів) та в цілому по підприємству.

Другий етап передбачає проведення порівняльного аналізу прибутку досліджуваного підприємства з аналогічними показниками лідерів галузі та середньогалузевими показниками прибутковості.

Отримані результати на першому та другому етапі, створюють інформаційне основу для проведення факторного аналізу прибутку з метою визначення внутрішніх і зовнішніх резервів його підвищення.

Четвертий етап передбачає проведення оцінки розподілу та основних напрямів використання чистого прибутку.

Прибуток має безпосередній вплив на зміцнення фінансового стану суб'єкта господарювання та на інтенсифікацію виробництва. Він слугує не тільки джерелом внутрішньогосподарських потреб, а й джерелом нагромадження бюджетних ресурсів держави.

Прибуток підприємства є як джерелом самофінансування підприємства, так і складовою накопичення бюджету держави. Саме тому, ефективна, прибуткова діяльність підприємств створює умови економічного розвитку держави. Збільшення прибутку свідчить про зростання потенційних можливостей підприємства, рівня його ділової активності. Розмір отриманого підприємством прибутку у звітному періоді впливає на рівень дохідності його власників, виплату дивідендів акціонерам, проведення реінвестування, формування ринкової вартості підприємства.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

2.1. Аналіз структури та динаміки доходів і витрат підприємства

XXX є юридичною особою приватного права, створеним в порядку, визначеному положенням чинного законодавства України на момент його реєстрації.

Інформаційною базою для дослідження є фінансова звітність XXX за 2019-2021 рр. (додаток Б).

Проведення аналізу майна підприємства, є складовою його фінансово-економічної характеристики та дозволяє визначити частку конкретного його виду в загальній вартості активів, а також розрахувати розмір абсолютного та відносного приросту, визначити динаміку вартості всього майна чи окремих його видів – додаток Б.1.

Проведений горизонтальний та вертикальний аналіз майна свідчать про наявність як позитивних, так і негативних ознак і тенденцій у майновому стані XXX за інформацією активу балансу. Так, за 2019-2021 рр. вартість майна збільшилася на 554108 тис. грн, або на 41,4 %, що свідчать про нарощування майнового потенціалу досліджуваного підприємства. При цьому необоротні активи збільшилися на 106562 тис. грн (або на 57,6 %), а оборотні активи зросли на 447566 тис. грн (на 38,8 %).

Темп приросту майна (41,4 %) значно перевищує макроекономічного офіційного показника рівня інфляції у 2021 р., та свідчить про підвищення реальної вартісної оцінки активів.

Вартість готової продукції збільшилася на 65050 тис. грн (із 88124 тис. грн у 2019 р. до 153174 тис. грн у 2021 р.) та вказує на зниження ефективності маркетингової політики підприємства.

На фоні приросту вартості необоротних активів у 2019 р. в порівнянні із 2021 р., частка останніх у майні ХХХ збільшилася на 15,4 %, що в цілому вказує на покращення матеріальних умов для розширення своєї основної діяльності.

Наглядно структуру активів за характером участі в господарському процесі та швидкості обороту ХХХ та динаміку їх зміни продемонстровано у додатку Б.2.

Доцільно відмітити, що серед фондів обігу спостерігається значне збільшення дебіторської заборгованості на 331453 тис. грн (із 901687 тис. грн у 2019 р. до 1233140 тис. грн у 2021 р.). В той же час, на фоні інших змін у майні частка поточної дебіторської заборгованості у майні зменшилася на 2,2 % (із 67,3 % до 65,1 %), що свідчить про незначне покращення стану розрахунків ХХХ з дебіторами. Вартість виробничих запасів збільшилася із 18784 тис. грн у 2019 р. до 48328 тис. грн (або у 2,6 разів) у 2021 р., що свідчить про суттєве підвищення вартості виробничого потенціалу.

Про незадовільне оцінювання балансу та платоспроможності підприємства свідчить зменшення вартості високоліквідних оборотних активів (гроші та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції) із 3037 тис. грн у 2019 р. до 2540 тис. грн у 2021 р.

Для формулювання більш деталізованого висновку про зміни у фінансовому стані ХХХ доцільним є проведення горизонтального та вертикального аналізу джерел формування капіталу (додаток Б.2).

Загалом за 2019-2021 рр. вартість джерел формування капіталу збільшилася на 554108 тис. грн, або на 41,4 % (із 1339515 тис. грн до 1893623 тис. грн), при цьому власний капітал зріс на 430759 тис. грн (на 44,2 %). В свою чергу, вартість зобов'язань та забезпечень зросла на 123349 тис. грн (на 33,8 %).

Вказана динаміка складових пасиву балансу зумовила збільшення частки власного капіталу в джерелах формування капіталу з 72,7 % до 74,2 % (на 1,5 в. п.) і, відповідно зменшення частки зобов'язань та забезпечень із

27,3 % до 25,8 %, що свідчить про підвищення рівня фінансової стійкості за критерієм забезпеченості власним капіталом.

У 2021 р. в порівнянні із 2019 р. нерозподілений прибуток збільшився із 954463 тис. грн до 1385222 тис. грн (на 45,1 %), що позитивним чином відобразилося на збільшенні його частки в загальній структурі капіталу із 71,3 % до 73,2 % (на 1,9 відсоткових пунктів).

На протязі 2019-2021 рр. абсолютна величина зареєстрованого (пайового) капіталу, капіталу у дооцінках та резервного капіталу залишилася незмінною та становила 19296 тис. грн; 13 тис. грн; та 453 тис. грн відповідно. Позитивним в структурі пасиву балансу є відсутність суми по «негативних» статтях пасиву: непокритий збиток, неоплачений капітал, вилучений капітал.

За 2019-2021 рр. збільшилася залежність ХХХ від поточних зобов'язань та забезпечень. Так, вартість останніх зросла на 110054 тис. грн, або на 31,2 %. На підприємстві поточні зобов'язання і забезпечення представлені короткостроковими кредитами банків (2019-2021 рр.), поточною кредиторською заборгованістю, поточними забезпеченнями та іншими поточними зобов'язаннями. В той же час, на фоні інших змін в джерелах формування капіталу спостерігається зменшення частки поточних зобов'язань і забезпечень в джерелах формування капіталу з 26,3 % у 2019 р. до 24,4 % у 2021 р., що свідчить про незначне покращення стану розрахунків підприємства з кредиторами.

Не дивлячись на зростання зобов'язань і забезпечень на 295051 тис. грн у 2021 р. в порівнянні із 2019 р., ХХХ в основному функціонує за рахунок власного капіталу, вартість якого станом на 2021 р. становить 1404984 тис. грн. З огляду управління фінансами підприємства дана структура не є оптимальною, але враховуючи високу вартість позикового капіталу на ринку капіталів є фінансово обґрунтованою.

З метою продовження конструктивної фінансово-економічної характеристики досліджуваного підприємства, доцільним є проведення

оцінки його фінансової стійкості, що в свою чергу, визначається групою показників, які віддзеркалюють основні напрями розміщення та використання наявних ресурсів підприємства, а також його фінансові можливості в перспективі. Фінансова стійкість прямо впливає на результативність підприємницької діяльності будь-якого підприємства. З метою встановлення одного із чотирьох типів фінансової стійкості для ХХХ проведемо розрахунки у табл. додатку Б.3.

За результатами проведених розрахунків по визначенню типу фінансової стійкості в 2021 р. відбулося суттєве збільшення порівняно з 2019 р. власних оборотних коштів – на 324197 тис. грн (на 41,1 %). В той же час, вартість запасів і поточних біологічних активів також збільшилася на 112042 тис. грн. У підсумку, враховуючи надлишок власних оборотних коштів для формування запасів в сумі 761220 тис. грн підприємство має ознаки абсолютної фінансової стійкості.

В той же час, зменшення коефіцієнта забезпеченості запасів власними оборотними коштами із 3,287 у 2019 р. до 3,162 у 2021 р., а також надлишку власних оборотних коштів на 1 грн запасів з 2,29 грн до 2,160 грн свідчить про незначне зниження фінансової стійкості підприємства за критерієм достатності власних оборотних коштів для формування запасів.

Наступний етап оцінки фінансової стійкості передбачає обчислення групи відносних коефіцієнтів. За даними відображеними у додатку Б.4 проведемо аналіз відносних показників фінансової стійкості ХХХ за 2019-2021 рр.

Розрахункові дані в основному свідчать про підвищення рівня фінансової стійкості ХХХ за показниками структури джерел формування капіталу. Так, значення коефіцієнта автономії вказує на те, що на кінець 2021 р. частка власного капіталу у валюті балансу становить 74,2 %, що на 1,5 % більше порівняно з 2019 р. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу відповідно збільшився з 0,273 до 0,258 та свідчить про незначне зниження рівня фінансової залежності ХХХ від кредиторів.

У відповідності до коефіцієнта фінансового ризику в 2019 р. на 1 грн власного капіталу припадало 0,38 грн позикового капіталу, а в 2021 р. – 0,35 грн. Значення коефіцієнта фінансової стабільності показує, що в 2019 р. власний капітал перевищував позиковий капітал майже у 2,7 разів, а в 2021 р. – у 2,9 разів. Підвищення коефіцієнта довгострокового залучення коштів із 0,013 у 2019 р. до 0,018 у 2021 р. вказує на незначне підвищення залежності підприємства від довгострокових зовнішніх джерел фінансування.

Значення коефіцієнтів довгострокових і поточних зобов'язань і забезпечень характеризують структуру позикового капіталу, в якій частка довгострокових зобов'язань збільшилася у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. із 3,6 % до 5,4 %, а поточних зобов'язань зменшилася у 2021 в порівнянні із 2019 р. із 96,4 % до 94,6 %, що в цілому не несе негативного впливає на оцінку фінансової стійкості підприємства.

Доречно відмітити позитивний факт наявності на протязі досліджуваного періоду (2019-2021 рр.) резервного капіталу у ХХХ, проте його вартість є досить низькою (453 тис. грн).

Коефіцієнт маневреності власного капіталу зменшився із 0,810 у 2019 р. до 0,792 у 2021 р. Зазначимо, що даний показник відповідає нормативному значенню ($>0,5$). На кінець 2021 р. 79,2 % власного капіталу було вкладено в оборотні активи. Отже, не дивлячись на незначне зменшення ступеня мобільності власного капіталу, підприємство на тому ж рівні має можливості для фінансування виробничої та інших видів діяльності.

Про високий рівень забезпеченості підприємства власними оборотними коштами свідчить значення коефіцієнта забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами і коефіцієнта забезпеченості запасів власними оборотними коштами. На кінець 2021 р. фактичний рівень першого з них перевищує нормативне значення у 7 разів, а другого майже у 6,4 разів. У структурі оборотних активів власні фінансові ресурси становлять 69,5 %, а на 1 грн запасів припадає близько 3,16 грн власних оборотних коштів.

Значення коефіцієнта маневреності власних оборотних коштів показує, що на кінець 2021 р. серед власних оборотних активів грошові кошти були майже відсутніми (досить низький рівень). За період 2019-2021 рр. рівень даного показника зменшився із 0,004 до 0,002 пунктів, що свідчить про низький рівня фінансової стійкості щодо забезпеченості високоліквідними оборотними активами.

Коефіцієнт майна виробничого призначення збільшився із 0,225 до 0,239 пунктів. З точки зору забезпеченості активами основної виробничо-господарської діяльності (основними засобами та оборотними виробничими фондами) ХХХ зберігає фінансову стійкість. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів збільшився із 0,112 до 0,134 пунктів, що вказує на позитивну тенденцію стосовно збільшення частки основних засобів у валюті балансу.

За 2019-2021 рр. коефіцієнт нагромадження амортизації зменшився на 0,0,038 пунктів (із 0,428 пунктів у 2019 р. до 0,389 пунктів у 2021 р.) та свідчить про незначне покращення функціонального стану необоротних активів ХХХ.

За динамікою коефіцієнта співвідношення оборотних і необоротних активів у ХХХ зменшився рівень забезпеченості необоротних засобів оборотними коштами. Якщо в 2019 р. на 1 грн необоротних активів припадало 6,24 грн оборотних, то в 2021 р. – 5,49 грн (менше на 12,0 %).

У продовження фінансово-економічної характеристики доцільно провести аналіз показників ліквідності, платоспроможності та ділової активності ХХХ.

Під ліквідністю слід розуміти здатність підприємства перетворювати свої активи у грошові кошти (засоби платежу) для покриття різного роду боргових зобов'язань. У табл. 2.1 проведемо аналіз ліквідності балансу ХХХ за 2019-2021 рр.

Аналіз ліквідності балансу ХХХ, 2019-2021 рр., тис. грн

Групи	Види активів	Роки			Групи	Види пасивів	Роки			Надлишок(+) або нестача(-) платіжних засобів (А-П)		
		2019	2020	2021			2019	2020	2021	2019	2020	2021
A1	Високоліквідні	3037	3618	2540	П1	Найбільш термінові	86469	108921	149209	-83432	-105303	-146669
A2	Середньоліквідні	901687	1066513	1233140	П2	Короткострокові	265778	276425	313092	635909	790088	920048
A3	Низьколіквідні	249715	409824	366325	П3	Довгострокові	13043	21149	26338	236672	388675	339987
	Разом	1154439	1479955	1602005		Разом	365290	406495	488639	789149	1073460	1113366

Дані табл. 2.1 свідчать що у ХХХ за 2019-2021 рр. високоліквідних активів не вистачало для покриття найбільш термінових зобов'язань. Так, в 2021 р. нестача високоліквідних активів для покриття найбільш термінових зобов'язань становила 146669 тис. грн, в той час коли у 2019 р. нестача становила 83432 тис. грн.

По середньо ліквідних та низько ліквідних оборотних активах спостерігається надлишок. Так, у 2021 р. середньо ліквідні активи перевищували короткострокові зобов'язання і забезпечення на 920048 тис. грн, низько ліквідні активи перевищували довгострокові зобов'язання і забезпечення на 339987 тис. грн.

Отже, із вищенаведеної інформації можемо зробити висновок, що у 2021 р. баланс ХХХ не є абсолютно ліквідним, оскільки не виконуються одна із умов рівності (нестача високоліквідних оборотних активів для покриття найбільш термінових зобов'язань і забезпечень).

Для порівняння рівня ліквідності на кінець року використовуються відносні коефіцієнти ліквідності та платоспроможності – табл. 2.2.

Проведений аналіз табл. 2.2 дав можливість зробити наступні висновки: розрахований показник абсолютної ліквідності за 2019-2021 рр. не відповідає нормативному значенню та дорівнює 0,005 на кінець досліджуваного періоду. Це означає, що рівень покриття поточних зобов'язань високоліквідними оборотними активами становить лише 0,5 %

(при нормативному значенні 20,0 %), а отже свідчить про досить низькі можливості ХХХ покривати поточні зобов'язання.

Таблиця 2.2

Динаміка відносних показників оцінювання ліквідності та платоспроможності ХХХ, 2019-2021 рр.

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+;-) 2021 р. від 2019 р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,009	0,009	0,005	-0,003
Коефіцієнт швидкої ліквідності	2,577	2,805	2,684	0,107
Загальний коефіцієнт ліквідності	3,277	3,841	3,465	0,188

Рівень коефіцієнта швидкої ліквідності та загального коефіцієнта ліквідності суттєво перевищують нормативні значення ($\geq 0,7$ і $\geq 1,5$ відповідно) та вказує на високий рівень розрахункової та майнової платоспроможності ХХХ.

Про суттєве перевищення оборотних активів над поточними зобов'язаннями (на кінець 2021 р. – у 3,5 разів) свідчить значення загального коефіцієнта ліквідності. В той же час, слід відзначити позитивну динаміку показників оцінювання ліквідності та платоспроможності (за винятком коефіцієнта абсолютної ліквідності), що в цілому вказує на підвищення рівня розрахункової та майнової платоспроможності.

За даними додатку Б.5 проведемо аналіз ділової активності ХХХ за 2019-2021 рр.

Розрахункові дані свідчать в основному про наявність негативної тенденції щодо оцінювання оборотності активів і пасивів. Так, тривалість одного обороту активів уповільнилася на 218 дні, або на 60,9 % (із 358 днів у 2019 р. до 576 днів у 2021 р.). Тривалість одного обороту оборотних активів сповільнилася на 194 дні, або на 63,9 % (із 303 днів до 497 днів у 2021 р. порівняно з 2019 р.). Дані зміни можна пояснити значним приростом середньорічної вартості активів на фоні зменшення чистого доходу, а також збільшення собівартості реалізованої продукції.

Негативним є зростання тривалості обороту власного капіталу у 2021 р. в порівнянні із 2019 р на 166 днів, або на 62,5 % (із 266 днів у 2019 р. до 431 днів у 2021 р.), та тривалості оборотності поточної дебіторської заборгованості – на 146 днів або на 65 % (із 225 днів до 371 днів).

В умовах уповільнення оборотності запасів із 113 днів у 2019 р. до 157 днів у 2021 р. (на 38,9 %), а також суттєвого уповільнення тривалості одного обороту поточної дебіторської заборгованості тривалість операційного циклу збільшилася на 190 дні, або на 56,2 % (із 338 днів до 528 днів).

На фоні збільшення тривалості одного обороту кредиторської заборгованості на 26 днів (із 29 днів у 2019 р. до 55 днів у 2021 р.), а також збільшення тривалості операційного циклу на 190 днів, тривалість фінансового циклу збільшилася на 164 дні, або на 53,1 % (із 309 днів до 474 днів), що негативним чином характеризує динаміку ділової активності ХХХ.

В умовах глобалізації економічних відносин питання дослідження структури доходів і витрат на підприємствах є не лише важливим, а й актуальним. Забезпечення прибутковості господарської діяльності є одним із ключових критеріїв стійкого економічного зростання та конкурентоспроможності. Проведемо аналіз формування, структури та динаміки доходів ХХХ за даними табл. 2.3.

Як свідчать дані табл. 2.3 у 2019-2021 рр. ХХХ в основному формувало доходи в процесі операційної діяльності, що підтверджує аналітична інформація обсягів доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та іншого операційного доходу. Так, у 2021 р. питома вага чистого доходу від основної операційної діяльності (реалізації продукції, товарів, робіт послуг) становила 93,6 %, доходу від іншої операційної діяльності – 6,3 %.

**Аналіз складу, структури та динаміки доходів ХХХ,
2019-2021 рр.**

Види доходів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		2021 р. у % до 2019 р.
	сума, тис. грн	у % до підсу- мку	сума, тис. грн	у % до підсу- мку	сума, тис. грн	у % до підсу- мку	
Чистий дохід від основної операційної діяльності (реалізації продукції, товарів, робіт, послуг)	1213638	97,1	1504280	97,6	1115340	93,6	91,9
Дохід від іншої операційної діяльності (інші операційні доходи)	34945	2,8	36002	2,3	75095	6,3	у 2,1 р. б.
Дохід від фінансової діяльності (інші фінансові доходи)	41	0,0	63	0,0	98	0,0	у 2,4 р. б.
Дохід від інвестиційної діяльності (інші доходи)	1306	0,1	854	0,1	1105	0,1	84,6
Всього	1249930	100,0	1541199	100,0	1191638	100,0	95,3

Наочно динаміку складу та структури доходів досліджуваного підприємства продемонстровано на рис. 2.1.

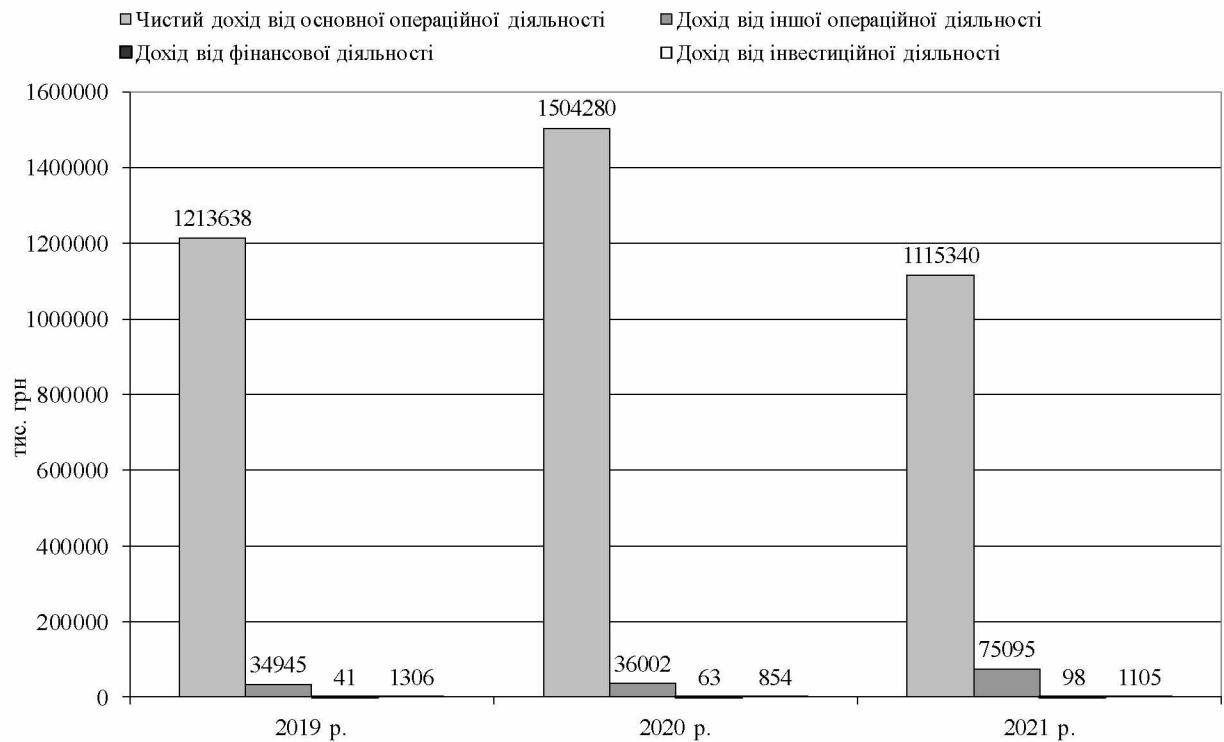

Рис. 2.1. Динаміка складу та структури доходів
ХХХ, 2019-2021 рр.

Доцільно зазначити, що у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. чистий дохід від основної операційної діяльності (реалізації продукції, товарів, робіт, послуг) зменшився на 98298 тис. грн (або на 8,1 %), дохід від інвестиційної діяльності зменшився на 201 тис. грн (або на 15,4 %), дохід від іншої операційної діяльності навпаки збільшився на 40150 тис. грн (або у 2,1 разів). В свою чергу, у 2021 р. підприємство отримало 98 тис. грн доходу від фінансової діяльності, що у 2,4 разів більше у порівнянні із 2019 р. Загалом, у 2021 р. ХХХ отримало 1191638 тис. грн доходів, що на 4,7 % менше у порівнянні із 2019 р.

В сучасних ринкових умовах господарювання підприємства намагаються максимізувати рівень своїх доходів, які є основою їх розвитку. В той же час, мінімізація та оптимізація витрат підприємства забезпечує зростання прибутку, підвищує раціональність використання фінансових ресурсів.

За даними табл. 2.4 проведемо аналіз формування, структури та динаміки витрат ХХХ за 2019-2021 рр.

Таблиця 2.4

**Аналіз складу, структури та динаміки витрат
ХХХ, 2019-2021 рр.**

Види витрат	2019 р.		2020 р.		2021 р.		2021 р. у % до 2019 р.
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	802453	73,5	914106	73,3	850632	80,6	106,0
Адміністративні витрати	30177	2,8	52118	4,2	46200	4,4	153,1
Витрати на збут	31778	2,9	45640	3,7	40864	3,9	128,6
Інші операційні витрати	147603	13,5	130320	10,5	98139	9,3	66,5
Витрати від фінансової діяльності	50637	4,6	8660	0,7	12032	1,1	23,8
Витрати від інвестиційної діяльності (інші витрати)	29385	2,7	96118	7,7	7249	0,7	24,7
Всього	1092033	100,0	1246962	100,0	1055116	100,0	96,6

За даними розрахунків проведених у табл. 2.4 можна зробити висновок, що у 2021 р. порівняно із 2019 р. відбулося збільшення собівартості реалізованої продукції, адміністративних витрат та витрат на збут, в той час коли вартість інших операційних витрат та витрат від фінансової інвестиційної діяльності навпаки зменшилася. Зокрема, вартість інших операційних витрат зменшилася із 147603 тис. грн у 2019 р. до 98139 тис. грн у 2021 р. (або на 33,5 %); витрати від фінансової діяльності скоротилися на 38605 тис. грн (або на 76,2 %); витрати від інвестиційної діяльності зменшилися на 22136 тис. грн (або на 75,3 %). При цьому, найбільш суттєво збільшилися абсолютні розміри витратних показників собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) – 48179 тис. грн (або на 6 %).

Структуру основних видів витрат досліджуваного підприємства за 2021 р. продемонстровано на рис. 2.2.

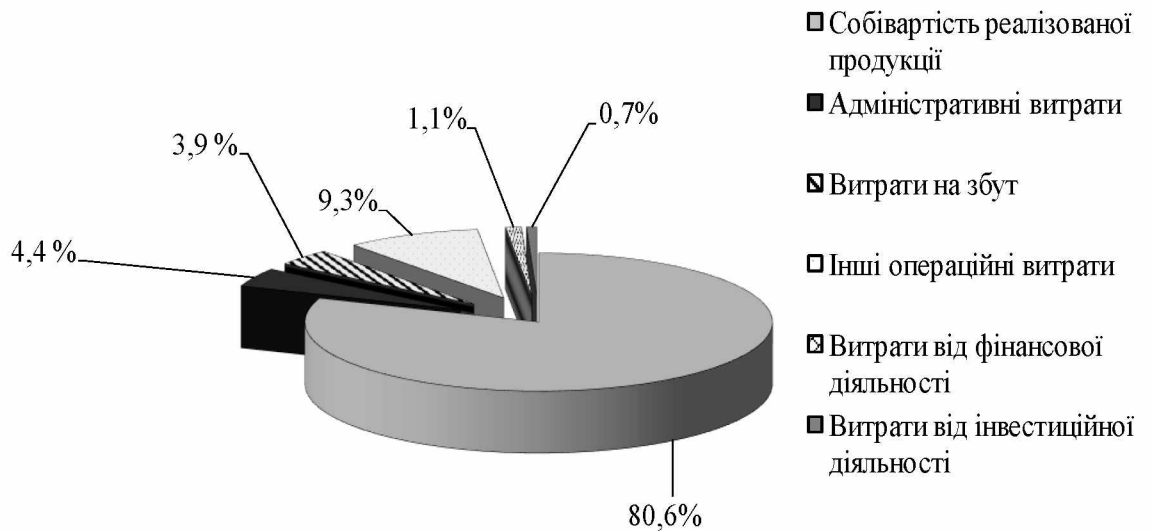

Рис. 2.2. Структура основних видів витрат XXX, 2021 р., %

Станом на кінець 2021 р. в структурі витрат переважає собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) – 80,6 %, далі інші операційні витрати – 9,3 %; адміністративні витрати – 4,4 %; витрати на збут – 3,9 %. В

свою чергу, 1,8 % припадає на витрати від фінансової та інвестиційної діяльності.

У відносному вимірюванні найбільший приріст мають адміністративні витрати, величина яких у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. збільшилася на 53,1 % (із 30177 тис. грн у 2019 р. до 46200 тис. грн у 2021 р.). В той же час, на 28,6 % (або на 9086 тис. грн) збільшилися витрати на збут.

Таким чином, загальна величина витрат ХХХ зменшилася у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. на 36917 тис. грн (або на 3,42 %). Дані зміни хоча і носять в цілому позитивний характер з фінансової точки зору, проте, в той же час, зумовлені, в першу чергу, зменшенням обсягів виробництва і реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ХХХ.

Враховуючи факт того, що досліджуване підприємство формує свої доходи та здійснює витрати в основному за операційною діяльністю, доречним є проведення аналізу складу, структури та динаміки операційних витрат за елементами (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Аналіз складу, структури та динаміки операційних витрат
ХХХ, 2019-2021 рр.**

Види витрат і відрахувань	2019 р.		2020 р.		2021 р.		2021 р. у % до 2019 р.
	сума, тис. грн.	у % до підсумку	сума, тис. грн.	у % до підсумку	сума, тис. грн.	у % до підсумку	
Матеріальні затрати	744153	62,9	920722	61,8	778216	67,9	104,6
Витрати на оплату праці	67365	5,7	85004	5,7	64944	5,7	96,4
Відрахування на соціальні заходи	12958	1,1	15550	1,0	12014	1,0	92,7
Амортизація	23327	2,0	25112	1,7	26048	2,3	111,7
Інші операційні витрати	334151	28,3	444633	29,8	264120	23,1	79,0
Всього	1181954	100,0	1491021	100,0	1145342	100,0	96,9

Так, у структурі операційних витрат за елементами (табл. 2.5) найбільшу частку займають матеріальні затрати – 67,9 % за даними 2021 р., далі інші операційні витрати – 23,1 %, витрати на оплату праці – 5,7 %, витрати на збут – 1,8 %, а витрати від фінансової та інвестиційної діяльності – 1,8 %.

амортизація – 2,3 %, відрахування на соціальні заходи – 1,0 %. До суттєвих змін у структурі операційних витрат порівняно із 2019 р. доцільно віднести значне збільшення матеріальних затрат (зміна в структурі становить 5 відсоткових пунктів) та зменшення інших операційних затрат (зміна в структурі склала 5,2 відсоткових пунктів).

Структуру операційних витрат за 2021 р. наочно представлено на рис. 2.3.

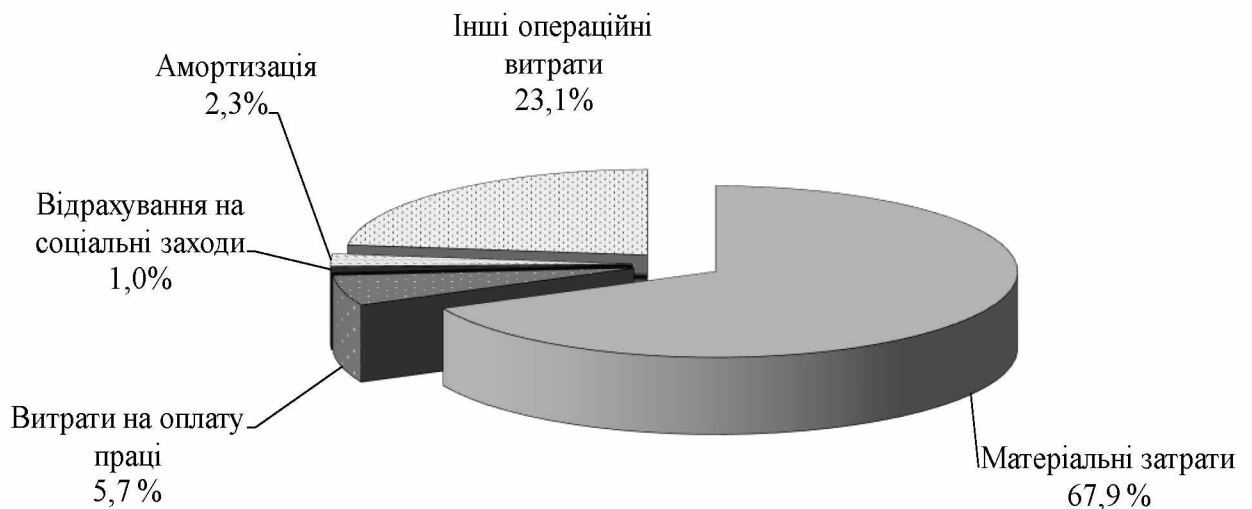

Рис. 2.3. Структура операційних витрат ХХХ,
2021 р., %

Стосовно абсолютних змін, то у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. матеріальні затрати збільшилися на 34063 тис. грн (або на 4,6 %), аналогічно зменшилася на 2721 тис. грн (або на 11,7 %) амортизаційні відрахування. Натомість витрати на оплату праці зменшилися на 2421 тис. грн (або на 3,6 %), відрахування на соціальні заходи скоротилися на 940 тис. грн (або на 7,3 %), інші операційні витрати зменшилися на 70031 тис. грн (або на 21,0 %). Загалом, вартість операційних витрат за 2019-2021 рр. зменшилася на 36612 тис. грн (або на 3,1 %).

Проведений нами аналіз структури та динаміки доходів і витрат ХХХ за 2019-2021 рр. свідчить про зменшення як дохідних так і витратних показників діяльності. Позитивним з фінансової точки зору є те, що на фоні

зниження вартості доходів на 4,7 %, загальна вартість витрат також скоротилися.

Отже, використовуючи лише дані фінансової звітності («Звіт про фінансові результати») можливо сформувати систему показників, що не лише характеризують ефективність витрат, а і дають вагомий інструментарій керівній ланці підприємства контролювати структуру витрат, формувати цінову стратегію та стратегію підвищення конкурентоспроможності продукції.

2.2. Оцінка формування і використання прибутку підприємства та показників рентабельності

Прибуток є ключовим показником, що характеризує результати діяльності підприємства. В той же час, саме позитивний чистий фінансовий результат слугує основним джерелом розвитку підприємства, забезпечення його платоспроможності та фінансової стійкості. Максимізація прибутку є пріоритетною метою здійснення підприємницької діяльності на комерційній основі.

Аналіз фінансових результатів є важливим напрямком оцінки ефективності виробничо-фінансової діяльності підприємства. Проведемо аналіз фінансових результатів діяльності ХХХ за 2019-2021 рр. за допомогою розрахунків проведених у табл. додатку Б.6.

Дані додатку свідчать що у 2021 р. порівняно з 2019 р. чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ХХХ зменшився на 97298 тис. грн (або на 8,1 %). В той же час, у 2021 р. валовий прибуток зменшився із 411185 тис. грн у 2019 р. до 264708 тис. грн у 2021 р. (або на 35,6 %).

На фоні зменшення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) протягом 2019-2021 рр. операційні витрати навпаки збільшилися на 23824 тис. грн (із 1012011 тис. грн у 2019 р. до

1035835 тис. грн у 2021 р.). В структурі операційних витрат у 2021 р. найбільшу питому вагу – 82,1 % займає собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг). Доцільно відмітити збільшення витрат на збут, із 31778 тис. грн у 2019 р. до 40864 тис. грн (із 3,1 до 3,9 відсоткових пунктів у структурі операційних витрат). Також збільшилася вартість адміністративних витрат із 30177 тис. грн у 2019 р. до 46200 тис. грн (із 3,0 до 4,5 відсоткових пунктів у структурі операційних витрат).

Отримані результати щодо динаміка доходів, витрат та фінансових результатів ХХХ за 2019-2021 рр. представлено на рис. 2.4.

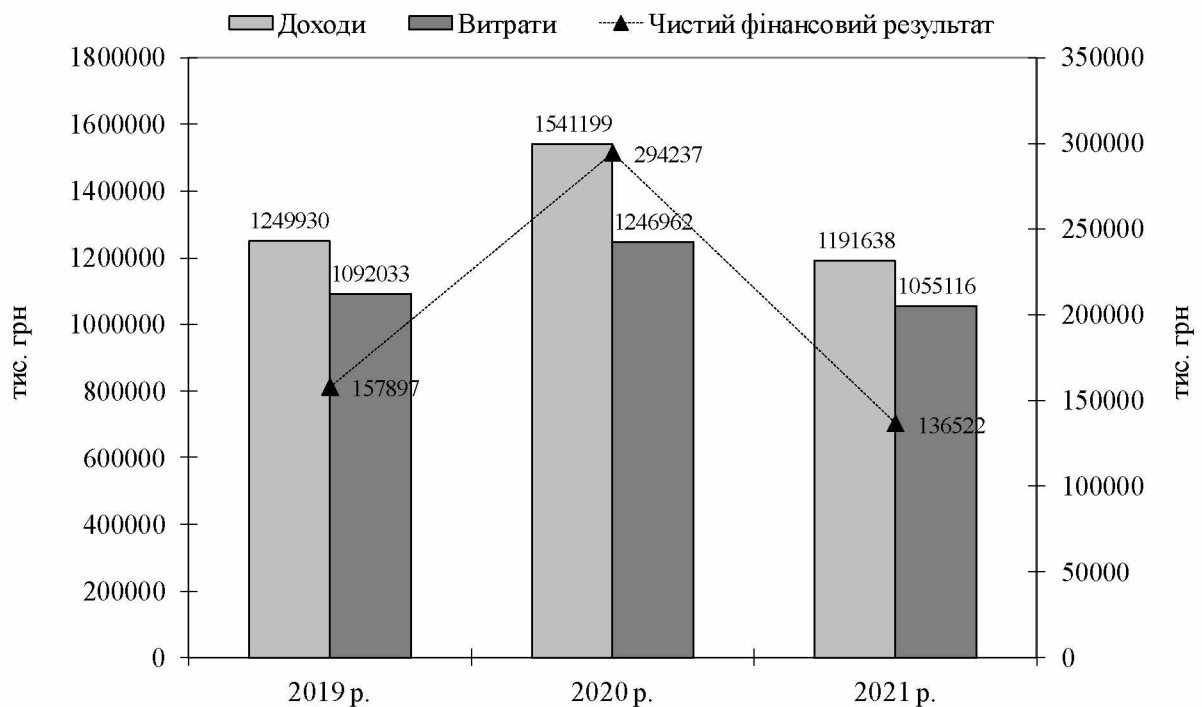

Рис. 2.4. Динаміка доходів, витрат та фінансових результатів ХХХ, 2019-2021 рр.

Не дивлячись на збільшення вартості інших операційних доходів у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. на 40150 тис. грн (або у 2,1 разів) під впливом збільшення вартості операційних витрат на 6,0 % при паралельному зменшенні чистого ходу від реалізації продукції на 8,1 %, прибуток від операційної діяльності зменшився на 34,6 % (із 236572 тис. грн до 15600 тис. грн).

Не дивлячись на скорочення в динаміці фінансових та інвестиційних витрат ХХХ на 60714 тис. грн (або на 75,9 %), під впливом значного зменшення вартості прибутку від операційної діяльності та зменшення вартості фінансових та інвестиційних доходів на 144 тис. грн (або на 10,7 %) чистий фінансовий результат до оподаткування (прибуток) зменшився на 21375 тис. грн (або на 13,5 %). У зв'язку з тим, що ХХХ не сплачує податок на прибуток, фінансовий результат до оподаткування співпадає з чистим фінансовим результатом та становить 136522 тис. грн станом на кінець 2021 р.

Під впливом змін, зазначених вище, у 2021 р. частка чистого фінансового результату в чистому доході від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) становила 12,2 %, що 0,8 відсоткових пунктів менше у порівнянні із 2019 р. Частка чистого фінансового результату до валового прибутку навпаки збільшилася на 13,2 % (із 38,4 % у 2019 р. до 51,6 % у 2021 р.).

Отже, не дивлячись на те, що на протязі 2019-2021 рр. діяльність ХХХ є прибутковою, в умовах зменшення вартості дохідних показників на фоні збільшення загальної вартості витрат, спостерігається негативна тенденція стосовно зменшення вартості чистого прибутку отриманого підприємством у 2021 р. в порівнянні із 2019 р.

З метою формування загальних висновків, проведемо факторний аналіз чистого фінансового результату ХХХ за двома варіантами (додаток Б.7).

Дані проведених розрахунків свідчать, що найбільш вагомий негативний вплив на зменшення вартості прибутку отриманого ХХХ мало зменшення динаміці операційного доходу на 58148 тис. грн, збільшення операційних витрат на 23824 тис. грн, а також зменшення доходу від інвестиційної діяльності на 201 тис. грн. В той же час, збільшення доходу та зменшення витрат від фінансової діяльності, а також зменшення витрат від інвестиційної діяльності позитивним чином відобразилося на чистому фінансовому результаті діяльності підприємства.

Досить важливим для підприємства є не лише здійснення аналізу формуванням чистого фінансового результату, але й визначення напрямків його розподілу. Механізм розподілу прибутку повинен, в першу чергу, забезпечити підвищення ефективності виробництва, активізувати інноваційну діяльність підприємства.

Відповідно до статуту ХХХ, дохід одержаний в результаті виробничо-господарської діяльності після здійснення необхідних розрахунків з кредиторами, бюджетом, тощо, надходить в розпорядження підприємства.

Проведемо далі аналіз порядку використання чистого прибутку ХХХ (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

**Використання чистого прибутку ХХХ,
2019-2021 рр.**

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+;-)	
				2020 р. порівняно з 2019 р.	2021 р. порівняно з 2020 р.
Нерозподілений прибуток на початок року	788403	954463	1248700	166060	294237
Чистий прибуток (збиток) за звітний період	157897	294237	136522	136340	-157715
Резервний капітал	453	453	453	0	0
Відрахування чистого прибутку до резервного капіталу	-	-	-	-	-
Інші зміни в капіталі	8163	-	-	-	-
Нерозподілений прибуток на кінець року	954463	1248700	1385222	294237	136522

Отже, як свідчать розрахунки табл. 2.6, вартість нерозподіленого прибутку ХХХ за 2019-2021 рр. збільшилася на 430759 тис. грн (або на 45,1 %). Дані зміни відбулися за рахунок зарахування чистого прибутку до нерозподіленого прибутку, а також інших змін в капіталі у 2019 р. Так, у 2019 р. вартість нерозподіленого прибутку на кінець року була збільшена на суму прибутку отриманого за звітний період – 157897 тис. грн, а також на 8163 тис. грн за рахунок інших змін в капіталі. У 2020 р. вартість нерозподіленого прибутку на кінець року була збільшена на суму чистого

прибутку отриманого за звітний період – 294237 тис. грн. У 2021 р. вартість нерозподіленого прибутку на кінець року була скорегована на суму прибутку отриманого за звітний період – 136522 тис. грн.

В свою чергу, негативним фактором є відсутність на протязі 2019-2021 рр. відрахувань до резервного капіталу. Така політика розподілу чистого прибутку ХХХ, не спрямована на його капіталізацію, не сприяє підвищенню фінансової стійкості та кредитоспроможності підприємства та не створює передумови для здійснення капітальних інвестицій.

З метою проведення оцінки ефективності виробничої діяльності ХХХ проведемо розрахунок показників рентабельності та окупності у табл. додатку Б.8.

Проведений аналіз показників свідчить про погіршення ефективності системи управління фінансовими результатами ХХХ.

Так, під впливом зменшення вартості валового прибутку та фінансового результату від операційної діяльності на фоні підвищення як собівартості реалізованої продукції так і в цілому операційних витрат, рентабельність виробничих витрат зменшилася на 20,1 %, рентабельність операційних витрат зменшилася на 8,5 % і становлять 31,1 % та 14,9 % відповідно. Аналогічно зменшилася і загальна та чиста рентабельність витрат господарської діяльності (співпадають у зв'язку з тим, що підприємство не сплачує податок на прибуток) із 14,5 % у 2019 р. до 12,9 % у 2021 р.

Негативне значення має також тенденція розрахованих показників окупності витрат. Так, якщо у 2019 р. на 1 грн виробничих витрат господарської діяльності було отримано 1,51 грн чистого доходу від реалізації продукції, то у 2021 р. даний показник зменшився до 1,31 грн.

Збільшення адміністративних витрат та витрат на збут на фоні зменшення чистого доходу від реалізації продукції, також негативним чином відобразилося на показниках окупності адміністративних витрат та витрат на збут, величина яких у 2021 р. в порівнянні із 2019 ро. Зменшилася на 16,075 та 10,897 пунктів відповідно.

Динаміку основних показників рентабельності та окупності витрат ХХХ за 2019-2021 рр. ілюструє рис. 2.5.

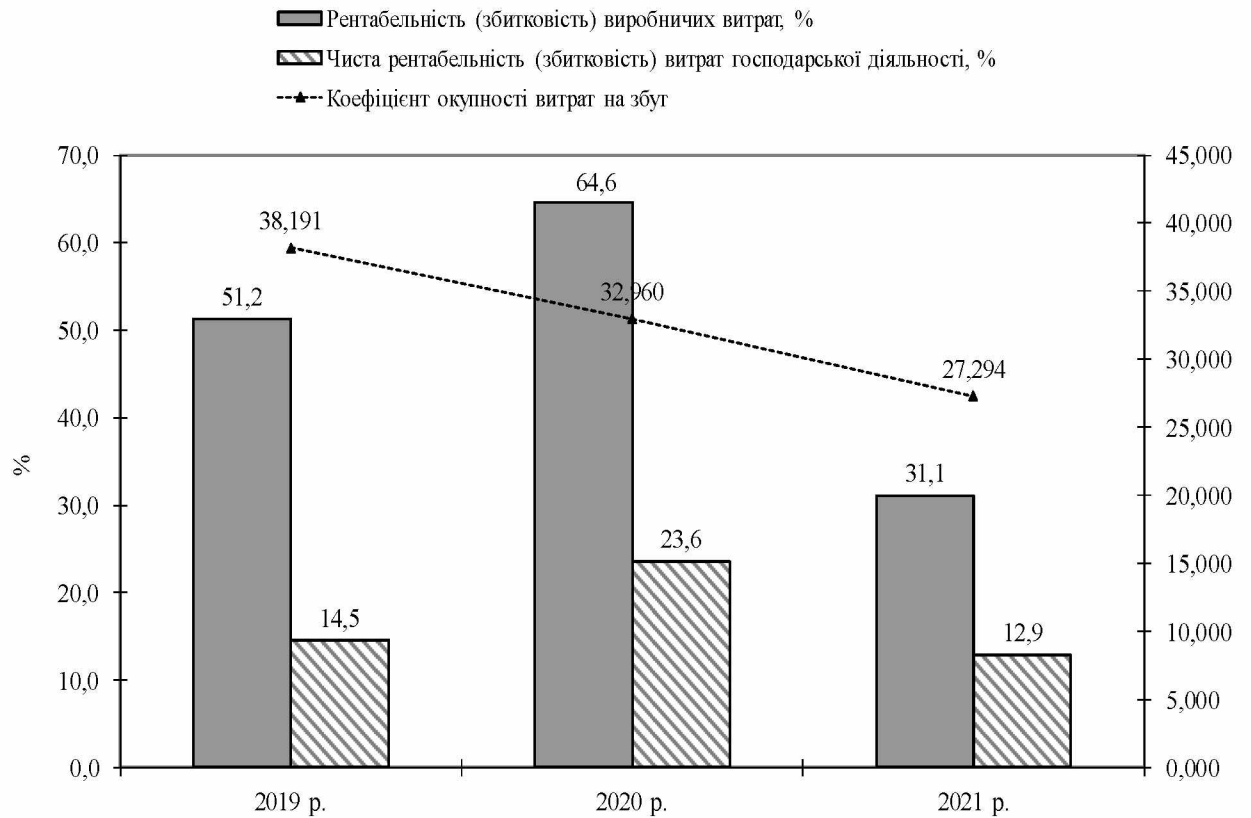

Рис. 2.5. Динаміка основних показників рентабельності та окупності витрат ХХХ, 2019-2021 рр.

Негативну тенденцію також мають показники рентабельності реалізованої продукції ХХХ. Так, рентабельність продажу зменшилася на 10,2 % та становить станом на кінець 2021 р. 23,7 %, рентабельність доходу від операційної діяльності зменшилася із 21,7 % у 2019 р. до 13,0 % у 2021 р. (на 8,7 відсоткових пунктів) – рис. 2.6.

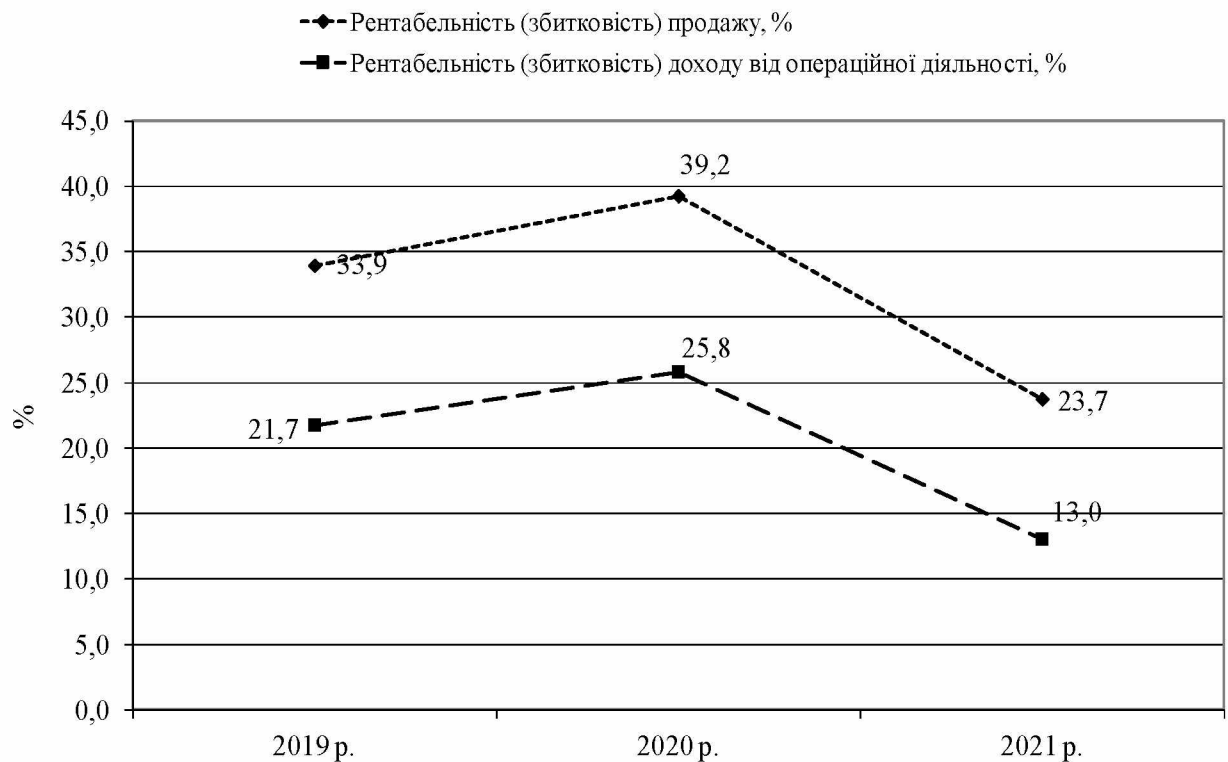

Рис. 2.6. Динаміка показників рентабельності реалізації продукції ХХХ, 2019-2021 рр., %

Проведений аналіз показників рентабельності та окупності капіталу, свідчить, що в умовах приросту в динаміці середньорічної вартості сукупного капіталу, власного капіталу, основних засобів і запасів, та зменшенні вартості чистого фінансового результату у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. чиста рентабельність сукупного капіталу зменшилася на 5,4 %, власного капіталу – на 7,4 %, основних засобів і запасів – на 14,8 %, та становлять станом на кінець 2021 р. 7,7 %, 10, 2 % та 24,5 відсоткових пунктів відповідно.

До негативних змін також слід віднести зростання періоду окупності сукупного та власного капіталу. Так, у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. період окупності сукупного капіталу зріс на 5,5 р., власного капіталу – на 4,1 р. та становлять 13,1 та 9,8 р. відповідно. Аналогічно, враховуючи зменшення у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. чистого доходу від реалізації продукції на

8,1 %, коефіцієнти окупності сукупного та власного капіталу зменшилися на 0,381 та 0,522 пунктів відповідно.

Наочно динаміку основних показників рентабельності капіталу ХХХ представлено на рис. 2.7.

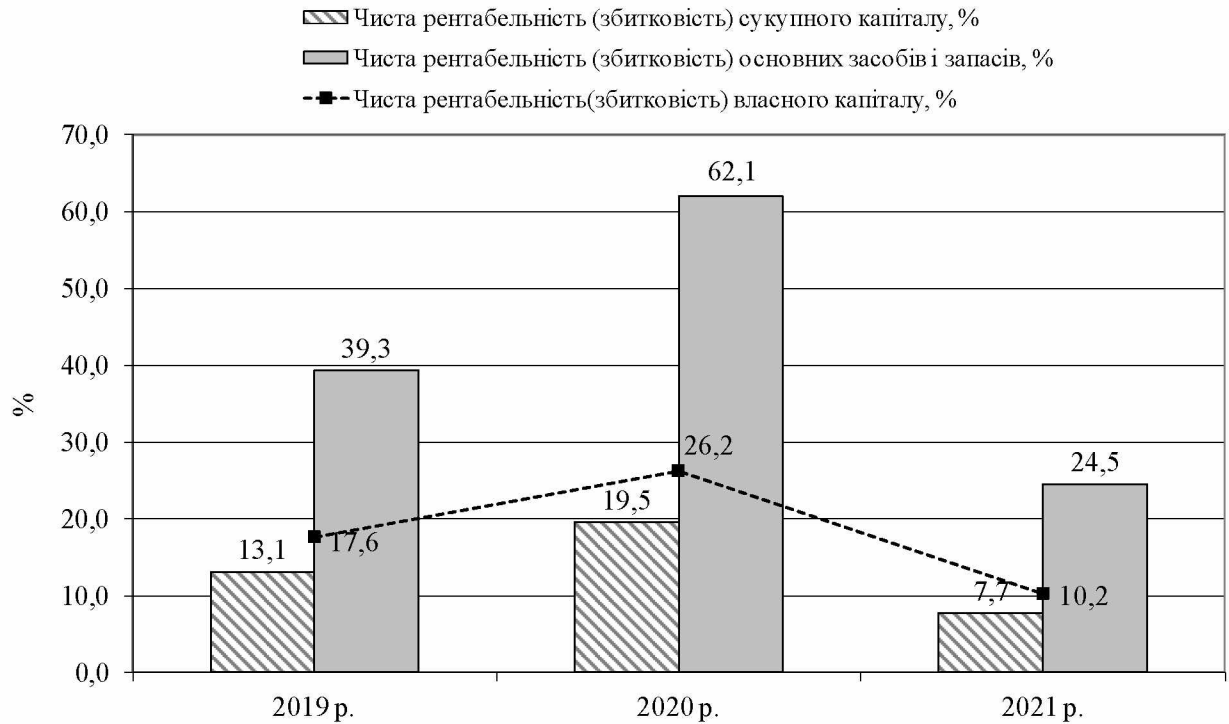

Рис. 2.7. Динаміка показників рентабельності капіталу ХХХ, 2019-2021 рр., %

Розрахунок впливу факторів на зміну загальної рентабельності власного капіталу ХХХ проведемо з використанням інформації представленої у табл. додатку Б.9. Розрахунок умовних показників загальної рентабельності власного капіталу та загальна зміна загальної рентабельності власного капіталу ХХХ представлено у додатку Б.10.

Отже, загальна рентабельність власного капіталу ХХХ зменшилася із 17,6 % у 2019 р. до 10,2 % у 2021 р. (тобто на 7,4 в. п.).

Негативно вплинули на зміну результативного показника чотири фактори. Так, під впливом зниження рентабельності реалізації із 13,0 % у 2019 р. до 12,2 % у 2021 р. загальна рентабельність власного капіталу зменшилася на 4,0 %. На фоні зниження в динаміці коефіцієнта обертання оборотних активів (на 0,462 пунктів), зниження коефіцієнта фінансової

залежності із 1,347 пунктів у 2019 р. до 1,335 пунктів у 2021 р., а також зменшення частки поточних зобов'язань і забезпечень у капіталі із 25,0 % у 2019 р. до 24,5 % у 2021 р. значення результативного показника зменшилося на 3,5; 0,1 та 0,2 відсоткових пунктів.

В свою чергу, на фоні збільшення коефіцієнта загальної ліквідності із 3,397 пунктів у 2019 р. до 3,526 пунктів у 2021 р., загальна рентабельність власного капіталу також збільшилася на 0,4 відсоткових пунктів.

Таким чином, позитивний вплив на значення показника загальної рентабельності власного капіталу ХХХ мало лише збільшення коефіцієнта загальної ліквідності, в той час як зниження рентабельності реалізації, зниження коефіцієнта обертання оборотних активів, зниження коефіцієнта фінансової залежності, а також частки поточних зобов'язань і забезпечень у капіталі негативним чином позначилися на тенденції результативного показника.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Планування операційного прибутку суб'єкта господарювання

Прибуток є не лише основною рушійною силою економіки, а й головним мотивом функціонування підприємств, своєрідним гарантом розвитку соціально-економічної системи. Прибуток є специфічним показником, що узагальнює результативність діяльності підприємства. Ключовою метою приватних суб'єктів господарювання в умовах ринкової економіки є отримання прибутку. Спільні зусилля власників та кваліфікованого персоналу управлінської ланки мають забезпечити достатній розмір прибутку для можливості подальшого господарювання, розвитку, задоволення інтересів усіх груп учасників.

У процесі створення підприємства, як власників та і інвесторів, в першу чергу цікавить питання прибутковості, тобто не лише можливість покрити прибутком здійснені витрати, а і отримати якомога більшу позитивну різницю між отриманими доходами та проведеними витратами. Тобто, саме максимальний розмір прибутку строює в подальшому основу розвитку та розширення виробничої діяльності суб'єктів підприємництва.

Можливий рівень прибутковості підприємства та основних показників рентабельності впливає значною мірою, як на його фінансовий стан так і на конкурентоспроможність продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках продовольства.

Наявність у підприємства позитивного чистого фінансового результату забезпечує йому можливість реалізації інвестицій у власну діяльність, розширення виробництва, оновлення основних засобів, виплату дивідендів акціонерам. Вищезазначене, у свою чергу, підвищує інвестиційну

привабливість підприємства, що є досить важливою характеристикою в умовах ринкової економіки.

Пріоритетне значення серед безлічі способів збільшення прибутку будь-якого суб'єкта підприємництва, займає послідовний процес розробки перспективних управлінських рішень в контексті формування, розподілу, ефективного та раціонального використання прибутку

Тобто, управління прибутком підприємства є складною та багаторівневою системою, що включає наступні підсистеми: 1) формування прибутку; 2) розподіл прибутку; 3) використання прибутку.

Перша підсистема управління прибутковістю підприємства, а саме формування прибутку, передбачає необхідність економічно обґрунтованого планування операційного прибутку, направлено на максимізацію чистого доходу та мінімізацію операційних витрат на основі створення умов підвищення обсягів виробництва та реалізації продукції (товарів, послуг), управління доходами й витратами, підвищення продуктивності праці та ефективності використання основних засобів.

Враховуючи той факт, що ХХХ в основному формує доходи і здійснює витрати в межах операційної діяльності, планування операційного прибутку є ключовою ланкою у формуванні та реалізації стратегії управління фінансовими результатами. В свою чергу, результативність управління фінансовими результатами неможливе без наявної об'єктивної інформаційної бази, скомпонованої шляхом проведення детальних розрахунків порогу рентабельності (точки беззбитковості), обчислення запасу фінансової стійкості та розрахунку ефекту операційного важеля з метою визначення стійкості прибутку до можливих в подальшому змін обсягів реалізації.

Охарактеризуємо далі більш детально зазначені показники. Так, поріг рентабельності – це вартісний показник, який в свою чергу, є сумою операційного доходу, необхідного для покриття витрат здійснених у межах операційної діяльності, тобто є показником беззбитковості операційної діяльності підприємства. Економічна інтерпретація зазначеного вище

показника, проявляється у тому, що максимізація фінансової стійкості підприємства є можливою в умовах мінімізації вартості порогу рентабельності. В той же час, слід вказати на той факт, що в умовах зростання доходів підприємства отриманих в процесі операційної діяльності, одночасно спостерігається і підвищення показника порогу рентабельності. В такому випадку, пріоритетність має віддаватися не абсолютним показникам, а відносним. Мова йде про створення умов, в яких забезпечуватиметься перевищення темпів приросту доходу отриманого операційного доходу, в порівнянні із темпом приросту порогу рентабельності, тобто зниження в динаміці частки порогу рентабельності у загальній величині операційного доходу. Трактуювання даної умови, проявляється в тому, що більша частка операційного доходу буде генеруватися у чистому фінансовому результаті від операційної діяльності, а не покритті операційних витрат.

Запас фінансової стійкості на відміну від порогу рентабельності є не абсолютним, а відносним показником, що означає максимально допустимий відсоток зниження суми фактичного операційного доходу до межі, доки операційна діяльність буде беззбитковою. Тобто, високий рівень показника запасу фінансової стійкості, є свідченням фінансової стійкості підприємства з позиції забезпечення прибутковості його операційної діяльності та мінімізації ризику збитковості.

Запас фінансової стійкості генерує рівень захищеності операційної діяльності, що має певний суб'єкт господарювання на момент проведення розрахунку і який може бути використай в умовах несприятливих обставин, наприклад, зниження обсягів виробництва чи реалізації продукції. В той же час, запас фінансової стійкості проявляється у захищеності кредиторів та постачальників від можливої неспроможності підприємства здійснити розрахунки.

Проведення оцінки беззбитковості діяльності ХХХ, є досить ефективним у напрямку вирішення нагальних питань поточного управління операційним прибутком даного суб'єкта господарювання, адже при його

проведенні ідентифікується безпосередній вплив зміни ринкової ціни, витрат та загального обсягу реалізації на операційний прибуток, який прогнозують.

В той же час, проведення аналізу безбитковості ХХХ є високоефективним в умовах розроблення та оцінювання різнопланових проектів з позиції їх можливої прибутковості в майбутньому.

Проведемо розрахунок показників порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості ХХХ за методом маржинального доходу у додатку В.

За даними додатку у 2021 р. порівняно із 2019 р. при зменшенні операційного доходу на 58148 тис. грн, або на 4,7 %, операційні витрати збільшилися на 23824 тис. грн, або на 2,4 %. Як результат, прибуток від операційної діяльності зменшився на 81972 тис. грн, або на 34,6%. Серед операційних витрат на 0,7% зменшилися постійні витрати, в той час коли змінні витрати зросли на 25909,9 тис. грн (або на 3,7 %).

Негативним, на нашу думку, з точки зору динаміки фінансової стійкості підприємства є як збільшення абсолютного показника порогу рентабельності на 85044,5 тис. грн, або на 12,1 %, так і збільшення частки порогу рентабельності в операційному доході із 56,3 % у 2019 р. до 66,2 % у 2021 р. (на 9,9 відсоткових пунктів). Тобто, якщо у 2019 р. для покриття операційних витрат використовувалася сума операційного доходу, що становила 56,3 % від фактичного доходу, то вже у 2021 р. – відповідно 66,2 %. Про погіршення стабільності роботи підприємства за критерієм забезпечення прибутковості операційної діяльності свідчить зниження в динаміці показника запасу фінансової стійкості із 43,7 % до 33,8 %.

Враховуючи збільшення порогу рентабельності на 85044,5 тис. грн у 2021 р. в порівнянні із 2019 р., що в динаміці свідчить про певні порушення стабільності роботи ХХХ за критерієм забезпечення прибутковості його операційної діяльності, в подальшому дослідженні, на нашу думку, доцільно розрахувати, за допомогою ланцюгової підстановки, силу впливу факторів на зміну (збільшення, зменшення) результативного показника (порогу рентабельності) і сформулювати відповідні висновки (додаток В.1).

Графічне зображення точки беззбитковості для ХХХ представлено у додатку В.2.

Таким чином, збільшення порогу рентабельності в 2021 р. порівняно із 2019 р. на 85044,5 тис. грн, або 12,1 % відбулося під впливом таких факторів. За рахунок зменшення постійних витрат на 2085,9 тис. грн (або на 0,7 %), поріг рентабельності зменшився на 5139,9 тис. грн. В свою чергу, внаслідок зменшення операційного доходу на 4,7 % поріг рентабельності збільшився на 47927,4 тис. грн, а за рахунок збільшення змінних витрат на 25909,9 тис. грн (або на 3,7 %) поріг рентабельності збільшився на 42257 тис. грн.

Отже, головним фактором збільшення порогу рентабельності стало зменшення вартості операційного доходу ХХХ та підвищення рівня змінних витрат.

В цілому, результати проведених нами розрахунків показників порогу рентабельності й запасу фінансової стійкості, свідчать про те, що в умовах планування основних показників прибутковості ХХХ на перспективу, пріоритетне значення має формування та реалізація напрямів забезпечення максимізації операційного доходу (чистого доходу від реалізації продукції, інших операційних доходів), а також, відповідно, мінімізація змінних (витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, матеріальні затрати, інші операційні витрати) та постійних (адміністративні витрати, витрати на збут, амортизація, інші витрати віднесені до операційних) витрат.

Наступним інструментом управління та визначення впливу на операційний прибуток ХХХ є операційний леверидж (важель). Він є досить пов'язаним із фактичною структурою постійних і змінних витрат. Так, операційний важель є головним інструментом управління чистим фінансовим результатом від операційної діяльності, що проявляється у раціональному співвідношенні постійних та змінних витрат. У відповідності до його динаміки на рівні менеджменту відбувається прогнозування імовірних змін

прибутку суб'єкта господарювання залежно від позитивних чи негативних змін обсягу продажу.

Однією із умов застосування на практиці механізму операційного важеля є використання маржинального методу, що передбачає, в свою чергу, поділ витрат ХХХ на змінні та постійні. Розмежування витрат за даним критерієм, має винятково важливе значення у процесі оцінки і аналізу ефективності операційної діяльності та прийняття виважених, економічно обґрунтованих рішень у сфері менеджменту.

Робота операційного важеля проявляється в тому, що будь яка зміна (позитивна чи негативна) виручки від реалізації продукції завжди породжує ще суттєвіші зміни операційного прибутку. Даний ефект зумовлений різним ступенем впливу наявної динаміки постійних та змінних витрат на формування кінцевих фінансових результатів. Чим більшою є величина постійних витрат у їх загальному підсумку, тим більш значимою буде сила впливу операційного важеля.

Для визначення впливу операційного важеля на величину операційного прибутку ХХХ проведемо відповідні розрахунки у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Розрахунок операційного важеля ХХХ, 2019-2021 рр.

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+,-) 2021 р. від 2019 р.	
				абсолютне	відносне, %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	1213638	1504280	1115340	-98298,0	-8,1
Змінні витрати, тис. грн	559754	626118	635128	75373,9	13,5
Постійні витрати, тис. грн	242699	287988	215504	-27194,9	-11,2
Валова маржа, тис. грн	653884	878162	480212	-173671,9	-26,6
Прибуток від операційної діяльності, тис. грн	411185	590174	264708	-146477,0	-35,6
Операційний важель	1,6	1,5	1,8	0,2	14,1

За даними табл. 3.1 валова маржа ХХХ у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. зменшилася на 173671,9 тис. грн (або на 26,6 %). Такі зміни зумовлені

зменшенням чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг (на 8,1 %) на фоні збільшення вартості змінних витрат (на 13,5 %).

Отримане значення операційного важеля у 2021 р. свідчить, що зі зміною обсягу реалізації на 1,0 % прибуток від операційної діяльності збільшиться / зменшиться на 1,8 %, або на 4764,7 тис. грн.

Сила впливу операційного важеля у 2021 р. порівняно із 2019 р. збільшилася на 0,2 пунктів (або на 14,1 %). Дані зміни зумовлені перевищенням темпів спаду прибутку від операційної діяльності (на 35,6 %) в порівнянні із темпами спаду валової маржі (на 26,6 %).

Таким чином, не дивлячись на позитивне значення операційного важеля ХХХ за 2019-2021 рр., в умовах зменшення вартості чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг (із 1213638 тис. грн до 1115340 тис. грн) наявна динаміка до підвищення сили впливу операційного важеля (із 1,6 пунктів до 1,8 пунктів) має негативний вплив на формування фінансових результатів діяльності підприємства.

Отже, операційний важіль показує, як може змінитися значення прибутку при збільшенні чи зменшенні обсягу продажів (чистого доходу від реалізації продукції). На нашу думку, як зазначалося вище, цей ефект зумовлений різним рівнем впливу фактичної динаміки постійних і змінних затрат в процесі операційної діяльності на формування чистого фінансового результату з урахуванням змін обсягу виробництва. Отже, операційний важіль на пряму залежить від фактичного співвідношення постійних і змінних затрат. Чим більший фактичний рівень постійних затрат, тим більша вагомою є сила впливу операційного важеля. Вказуючи на негативну тенденцію падіння прибутку з кожним можливим процентом зниження виручки, сила операційного важеля значить про рівень підприємницького ризику ХХХ. Саме тому, найкращими умовами для ХХХ є поєднання низьких постійних затрат у межах операційної діяльності з високим рівнем маржинального доходу.

Удосконаливши існуючу систему керування витратами, ХХХ отримує такі переваги:

- можливість підвищити конкурентоспроможність продукції (товарів, робіт, послуг) за рахунок зменшення витрат та збільшення рентабельності;
- розробити гнучку цінову політику, що створить сприятливі умови для збільшення обороту і тим самим мінімізувати негативний вплив конкурентів;
- заощадити матеріальні та фінансові ресурси ХХХ, вивільнити додаткові обігові кошти;
- оцінити ефективність діяльності підрозділів ХХХ, мотивацію персоналу.

З метою визначення можливих змін операційного прибутку ХХХ за різних умов зміни (збільшення або зниження) обсягів реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) з урахуванням фактичного значення операційного важеля у 2021 р. проведемо розрахунки у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Розрахунок можливих змін операційного прибутку ХХХ за різних умов зміни виручки (з урахуванням фактичного значення операційного важеля за 2021 р.)

Показник	Умова				
	1	2	3	4	5
Прибуток до змін у виручці, тис. грн	264708	264708	264708	264708	264708
Зростання виручки, %	+5,0	+10,0	+20,0	+40	+55,6
Зростання прибутку, %	+9,0	+18,0	+36,0	+72,0	+100,0
Зростання прибутку, тис. грн	+23823,7	+47647,4	+95294,9	+190589,8	+264708
Прибуток, тис. грн	288531,7	312355,4	360002,9	455297,8	529416
Зниження виручки, %	-5,0	-10,0	-20,0	-40,0	-55,6
Зниження прибутку, %	-9,0	-18,0	-36,0	-72,0	-100,0
Зниження прибутку, тис. грн	-23823,7	-47647,4	-95294,9	-190589,8	-264708
Прибуток, тис. грн	240884,3	217060,6	169413,1	74118,2	0

Розрахункові дані табл. 3.2 свідчать, що при фактичній силі впливу операційного важеля та за умови збільшення у короткостроковій перспективі чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на 5,0 %, операційний прибуток збільшиться на 9,0 %, або на 23823,7 тис. грн, при

збільшенні виручки на 20,0 %, операційний прибуток ХХХ збільшився на 36,0 %, або на 95294,9 тис. грн та становитиме 360002,9 тис. грн. В той же час, при зниженні чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на 10,0 %, операційний прибуток знизиться на 18,0 %, або на 47647,4 тис. грн. При зниженні чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на 55,6 %, прибуток підприємства знизився б до нульового рівня (точки беззбитковості), тобто підприємство не отримало б ні прибутку, ні збитку. Подальше зниження виручки від реалізації продукції призведе до отримання збитку.

Враховуючи факт того, що в динаміці за 2017-2021 рр. спостерігається варіювання вартості чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) з метою виявлення загальної динаміки даного показника, а також визначення потенційного впливу (на перспективу) фактичного рівня операційного важеля на фінансові результати діяльності ХХХ доцільним є застосування аналітичного вирівнювання ряду динаміки (додаток В.3).

Фактичне та теоретичне значення (визначене нами за рівнянням прямої $(\bar{y}_t = 964243,6 + 70384t)$) рівня чистого доходу від реалізації продукції ХХХ зображено у додатку В.4.

Отримані дані рівняння прямої лінії свідчать про те, що середній теоретичний рівень чистого фінансового результату ХХХ становив 964243,6 тис. грн, а збільшення його складатиме в середньому 70384 тис. грн у кожному наступному році, тобто є середньорічним приростом на протязі досліджуваного періоду часу (2017-2021 рр.). При збереженні зазначеної динаміки, прогнозований рівень чистого фінансового результату станом на кінець 2022 р. буде становити 1185724 тис. грн, що на 6,3 % більше порівняно із значенням 2021 р.

З урахуванням фактичного значення операційного важеля у останньому звітному періоді (1,8 пунктів), операційний прибуток ХХХ збільшиться у наступному періоді на 11,3 %, або на 29912,0 тис. грн та становитиме

294620,0 тис. грн. Проведені розрахунки вказують на доцільність формування шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства.

Таким чином, поняття «управління операційним важелем», у практичній площині, трактує зміну частки постійних витрат в залежності від прогнозованих обсягів виробництва та реалізації продукції. За несприятливих ринкових умов, наслідком яких є суттєве зменшення обсягів реалізації продукції, економічному суб'єкту господарювання слід вирішувати проблему мінімізації збитків. За таких умов, більш вигідним буде низький рівень операційного важеля, що характеризує незначну частку постійних витрат у загальній вартості витрат підприємства. Проте, якщо ринкове середовище спонукає до розширення основної сфери діяльності, підприємству доцільно проводити заходи покликані збільшити операційний важіль.

Проведені нами розрахунки, підтверджують існуючий факт того, що за прогнозованого в перспективі зростання чистого доходу від реалізації продукції ХХХ краще мати максимально вищий рівень операційного важеля, і навпаки, якщо в плановому періоді очікується її зниження, то відповідно менший.

При роботі зазначеного нами механізму операційного важеля, доцільно врахувати наступне: позитивний вплив операційного важеля розпочинається тільки після досягнення ХХХ точки беззбитковості, тобто за умови, що суми маржинального доходу достатньо щоб покрити постійні витрати; ефект операційного важеля більш точно проявляється лише в короткостроковому періоді часу; чим вищий операційний прибуток суб'єкта господарювання (чистий фінансовий результат), тим нижчим буде фактичне значення ефекту операційного важеля; зі зростанням вартості чистого доходу від реалізації продукції та віддаленням від точки беззбитковості процент приросту вартості продажу супроводжуватиметься зустрічним зростаючим темпом приросту операційного прибутку, тобто підприємства, що мають вищий операційний важіль, досягатимуть прибутку значно швидше; зі зниженням чистого доходу від реалізації продукції і максимальним наближенням до точки

беззбитковості, господарюючий суб'єкт, що має високий рівень операційного важеля, буде втрачати операційний прибуток значно швидшими темпами, в порівнянні із підприємством, яке має низький рівень операційного важеля, тобто, в даному випадку зі зростанням операційного важеля, одночасно буде підвищуватися ризиковість підприємницької діяльності.

Отже, максимізація чистого фінансового результату шляхом зміни пропорції між змінними і постійними витратами, розрахунку точки беззбитковості та запасу фінансової міцності дає можливість ХХХ планувати на перспективу розміри зміни операційного прибутку і заздалегідь здійснювати відповідні заходи щодо збільшення чи навпаки зменшення розміру змінних і постійних витрат, що надає фінансовому менеджеру якісний інструментарій для обґрунтування ефективної стратегії управління фінансовими результатами.

3.2. Шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства

Досягнення ефективності діяльності суб'єктів господарювання можливе при системному підході до ідентифікації усіх факторів, що мають безпосередній вплив на розвиток підприємств приватного сектору економіки. Загально відомо, що саме прибутковість виступає в ролі відносного показника економічної ефективності. Прибутковість різносторонньо відображає рівень ефективності використання залучених фінансових, матеріальних і трудових ресурсів.

Для того щоб постійно відбувалося зростання прибутковості ХХХ, доцільним є пошук невикористаних можливостей стосовно його збільшення, тобто, мова йде про ідентифікацію резервів зростання прибутку. Резерви можна ідентифікувати на стадіях планування та безпосереднього процесу виробництва й реалізації продукції. Визначення ключових резервів

підвищення прибутковості побудовано на науково обґрунтованій методиці формування концептуальних заходів пов'язаних із їх мобілізацією.

У процесі ідентифікації резервів нами виокремлено три етапи:

1. Аналітичний етап – визначення та кількісна оцінка резервів.
2. Організаційний етап – формування комплексу інженерно-технічних, економічних, організаційних та і соціальних заходів, що орієнтовані на забезпечення грамотного використання виявлених резервів.
3. Функціональний етап – практичне впровадження заходів та контроль за їх безпосереднім виконанням.

Резерви підвищення прибутковості ХХХ можуть реалізовуватися в наступних випадках: при збільшенні обсягів виробництва та реалізації продукції; за рахунок зниження витрат у межах виробництва та реалізації продукції; при впровадженні передових досягнень науково-технічного прогресу; за рахунок підвищення якості продукції, яка реалізується.

Ефективне функціонування приватних підприємств в умовах фінансово-економічної кризи зумовленої агресією російської федерації проти України має орієнтуватися на забезпечення стійкого економічного розвитку, підвищення добробуту власників, шляхом реалізації дивідендної політики, підвищення ділової активності та інвестиційної привабливості підприємства на ринку на основі приросту його ринкової вартості, забезпечення ефективного впливу на трудову активність (матеріальне стимулювання, створення умов підвищення вартості інтелектуального капіталу), формування та поповнення резервного та інших фондів, створення умов підвищення платоспроможності шляхом поповнення високоліквідних активів, забезпечення конкурентоспроможності підприємства в перспективі.

Однією з визначальних складових системи управління будь-якого підприємства є політика управління фінансовими результатами. Завдяки їй формуються передумови успішного функціонування підприємства на ринку, досягнення стійкості та стабільності його розвитку, забезпечення підвищення рівня капіталізації, а відповідно, і зростання вартості самого підприємства.

Ефективність діяльності ХХХ перебуває у прямій залежності від того, наскільки правильно та адекватно до зовнішнього і внутрішнього середовища обрано складові та ключові цілі управління фінансовими результатами підприємства – додаток В.5.

Рис. 3.1. Сукупність взаємоузгоджених цілей управління фінансовими результатами діяльності ХХХ

Зазначимо, що в сучасних економіки воєнного часу, внутрішні фактори мають досить істотний вплив на формування величини прибутку підприємств приватного сектору економіки, адже піддаються кількісній оцінці. Продуктивність праці, технологічна оснащеність, ціна продукції та витрати пов'язані з її реалізацією – це ключові фактори, що впливають на рівень прибутку підприємства. В той же час, супровідним фактором є – ділова репутація підприємства, що залежить від якості продукції, швидкості проведення розрахунків з постачальниками, формування раціональної цінової політики тощо.

Зовнішні фактори впливу на рівень прибутковості – це умови, які діють поза межами самого підприємства, і які досить важко контролювати. До них доцільно віднести: транспортні умови; кон'юнктура ринку; інфраструктура ринку; вартість виробничих запасів; існуючий рівень конкуренції на ринку; валютна політика; інфляція, тощо.

Процес формування шляхів підвищення фінансових результатів діяльності досліджуваного підприємства повинен бути послідовним, підпорядковуватися головній меті та ключовим завданням даного управління, а також обов'язково бути невід'ємною частиною генеральної стратегії управління ХХХ.

Формуючи стратегію підвищення фінансових результатів діяльності ХХХ необхідно акцентувати увагу на сукупність факторів, що впливають на їх величину. Одним із них, є зміна обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг). Зменшення вартості виручки від реалізації, негативним чином в подальшому відображається на вартості прибутку. А отже, важливе значення має реалізація заходів пов'язаних із нарощенням обсягів продажу та продуктивності праці.

В свою чергу, впровадження ефективної податкової та амортизаційної політики підприємства може позитивним чином відобразитися на підвищенні обсягу фінансових ресурсів, які залишаються у розпорядженні підприємства і в перспективі можуть використовуватися для його подальшого розвитку. Адже система оподаткування є важливим фінансовим важелем управління фінансовими результатами, що впливає на масштаби діяльності, фінансову стійкість, прибутковість, здійснення інвестиційної діяльності, конкурентоспроможність, тощо.

На розмір чистого доходу від реалізації продукції ХХХ суттєво впливають залишки нереалізованої продукції. Чим більшою є їх вартість, тим відповідно менший є фінансовий результат від операційної діяльності. Зменшити вартість залишків нереалізованої продукції можливо за рахунок вдосконалення кредитної політики, розрахунково-платіжних відносин, впровадження маркетингової політики.

Вартість виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на пряму залежить від цінової політики підприємства. В ринкових умовах господарювання на процес ціноутворення впливає конкурентоспроможність продукції (послуг), попит та пропозиція на аналогічну продукцію інших

підприємств. Таким чином, реальний рівень цін залежить, в першу чергу, від якості продукції. А отже, ХХХ доцільно спрямувати зусилля на покращення ціноутворення.

Наступним чинником, який впливає на величину прибутку підприємства, є собівартість реалізації продукції. В той же час, даний чинник перебуває під впливом різних факторів. Проводячи аналіз рівня собівартості необхідно ідентифікувати фактори її підвищення чи зниження з метою формування заходів зменшення рівня витрат та відповідно підвищення за рахунок вартості чистого фінансового результату.

На сьогодні існують різноманітні способи зниження собівартості. Для прикладу, використовуються прийоми зменшення умовно-постійних та умовно-змінних витрат. Мова йде про економію матеріальних і трудових витрат, паливно-сировинних ресурсів, скорочення адміністративних витрат та інше. З метою забезпечення контролю за процесом розподілу витрат фінансовому менеджеру доцільно використовувати управлінський облік. Ефективним є управлінський облік за центрами відповідальності, на основі якого здійснюється функціональне калькулювання витрат (Activity-Based Costing, ABC). Повноваженнями центру витрат є забезпечення раціоналізації структури витрат, оперативне реагування на відхилення планової та нормативної вартості витрат. В той же час, створення центрів відповідальності залежить від різних чинників, а саме організаційно-правової форми підприємства, обсягу діяльності, чисельності персоналу, тощо.

Враховуючи особливість функціонування досліджуваного підприємства, в контексті управлінні фінансовими результатами важливе значення має розширення ринків збуту, підвищення якості продукції, освоєння нових видів продукції, що в свою чергу позитивним чином може вплинути на підвищення споживчого попиту, збільшення чистого доходу, підвищення ділової репутації на ринку.

В свою чергу, у питанні забезпечення ефективності діяльності підприємства важливе значення має забезпечення оптимальної структури

капіталу підприємства. Процес оптимізації структури капіталу ХХХ за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності представлено у додатку В.5.

Оптимізація структури капіталу ХХХ за критерієм максимізації фінансової рентабельності дала змогу виявити найбільший рівень фінансової рентабельності (15,2 %) при питомій вазі власного капіталу на рівні 70,0 % та позикового капіталу відповідно на рівні 30,0 %.

З метою формування загального висновку про доцільність зміни структури капіталу ХХХ в контексті підвищення частки позикового капіталу до 30,0 % в джерелах формування капіталу досліджуваного підприємства (фактично на кінець 2021 р. частка позикового капіталу становить 25,8 %), потрібно провести розрахунок ефекту фінансового левериджу – додаток В.6.

Не дивлячись на негативну тенденцію ефекту фінансового левериджу, у 2021 р. показник мав позитивне значення, оскільки рентабельність активів перевищувала відсотки за користування позиковими коштами на 2,2 %. При існуючій структурі капіталу та незмінності результатів функціонування підприємства, залучення кожної додаткової гривні позикових коштів забезпечувало збільшення валового прибутку на 0,77 коп. Тобто будь-яке використання банківських кредитів за даних умов було економічно обґрунтованим.

Отже, фінансовий леверидж є важливим механізмом підвищення рівня рентабельності власного капіталу при врахуванні конкретного рівня фінансового ризику. Оптимальною буде така структура капіталу, при якій забезпечується максимально ефективна пропорційність між показником фінансової рентабельності ХХХ та коефіцієнтом його фінансової стійкості, а отже, представляє собою співвідношення власних та позикових коштів, за якого забезпечується підвищення ринкової вартості підприємства.

З метою підвищення фінансових результатів діяльності ХХХ необхідно дотримуватися ряду вимог:

– забезпечення комплексності формування управлінських рішень, адже

управлінські рішення у сфері формування та використання фінансових результатів є взаємопов'язаними та суттєво впливають на кінцеві результати процесу управління чистим прибутком;

– органічна інтегрованість із загальною стратегією управління підприємством, адже управління фінансовими результатами безпосередньо пов'язано з фінансовим менеджментом, інвестиційним менеджментом, виробничим менеджментом, менеджментом персоналу, функціональним менеджментом;

– забезпечення динамізму управління, адже навіть високоефективні управлінські рішення прийняті у процесі формування фінансових результатів у попередньому періоді, не завжди матимуть такий же успіх на подальших етапах його діяльності, що пов'язано із постійним впливом зовнішнього середовища, зміною кон'юнктури на товарному та фінансовому ринках, рівнем конкуренції;

– забезпечення багатоваріантності підходів до розробки управлінських рішень, адже підготовка дієвих управлінських рішень у сфері формування, розподілу та використання прибутку сільськогосподарського підприємства повинна бути наділена альтернативністю можливих дій, проектів, варіантів;

– фокусування на стратегічні цілі розвитку підприємства, адже будь які рішення пов'язані із управлінням фінансовими результатами повинні корелюватися із місією, соціальною політикою підприємства, стратегічними напрямками розвитку.

З метою забезпечення ефективності підвищення ефективності діяльності ХХХ доцільно систематично здійснювати аналіз формування, розподілу та використання чистого прибутку. Головними завданнями проведення аналізу прибутковості та рентабельності ХХХ є:

1) визначення відхилення фактичного розміру прибутку і рівня рентабельності від прогнозованих, вивчення позитивної чи негативної динаміки зміни прибутку в межах декількох періодів;

2) виявлення головних чинників впливу на процес формування прибутку та показників рентабельності, оцінка наявної динаміки та проведення факторного аналізу з метою визначення рівня їх впливу;

3) виявлення резервів підвищення прибутку та рентабельності, формування заходів, спрямованих на реалізацію ідентифікованих резервів.

Підсумовуючи результати проведеного нами дослідження, можна сформулювати наступні пропозиції ХХХ щодо підвищення фінансових результатів його діяльності: удосконалити структуру виробництва продукції у відповідності до потреб ринку, а також купівельної платоспроможності населення; поліпшити якість продукції; підвищити продуктивність праці; збільшити обсяги виробництва та мінімізувати собівартість продукції за рахунок впровадження інноваційних технологій, реалізації інвестиційних капіталовкладень в передові технології маркетинговому відділу ХХХ проводити постійний моніторинг ринку збуту з ціллю визначення максимально вигідних каналів реалізації та формування гнучкої цінової політики; економічній службі сформулювати систему нормативів з метою проведення аналізу відхилень фактичних витрат та впровадження режиму економії і створення умов зниження собівартості, що дозволить використати в подальшому виявлені резерви з метою підвищення фінансових результатів;

– удосконалити обліково-аналітичну основу аналізу фінансових результатів діяльності підприємства.

Впровадження запропонованих заходів забезпечить реалізувати виявлені резерви та підвищити загальну фінансову якість функціонування ХХХ в цілому. Враховуючи отримані результати, підвищення фінансових результатів діяльності підприємства створить умови для залучення додаткових коштів у якості інвестицій для подальшого розширення своєї діяльності.

Таким чином, основними напрямками підвищення фінансових результатів діяльності ХХХ є підвищення обсягів виробництва та реалізації товарів, робіт, послуг, що є основним джерелом формування прибутків;

здійснення стимулюючих заходів, орієнтованих на підвищення продуктивності праці; впровадження системи управління витратами; підвищення вимог до процесу організації управління матеріальними ресурсами; удосконалення планування розподілу та оптимізації фінансових ресурсів підприємства; посилення ролі функції регулювання в процесі формування кредитної політики; здійснення постійного контролю в межах основних показників, що характеризують результативність діяльності підприємств. Ефективне функціонування ХХХ є підсумком економічно обґрунтованого, умілого управління комплексом факторів, що впливають на фінансові результати його виробничо-господарської діяльності.

На завершення доцільно зазначити про важливість реалізації державної політики підтримки бізнесу під час війни з метою забезпечення ефективності його функціонування, стабілізації економіки, формування основ для відбудови України та поствоєнного розвитку економіки. Зокрема, мова йде про лібералізацію податкового законодавства, логістику, ствердження експортної моделі зростання, продовження дерегуляції та економічної диверсифікації, активізацію інвестиційного процесу, забезпечення дієвої системи страхування підприємницьких та фінансових ризиків, тощо.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження у кваліфікаційній роботі теоретичних і практичних аспектів аналізу фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання, а також розробці рекомендацій щодо їх підвищення на матеріалах ХХХ дало змогу сформулювати наступні висновки:

Забезпечення безперервного процесу виробничо-фінансового функціонування підприємств є можливим за умови використання значної кількості взаємопов'язаних ресурсів (трудові, матеріальні, фінансові, тощо). Ключовою метою діяльності будь-яких підприємств приватної сфери бізнесу є формування позитивного фінансового результату (чистого прибутку), та розробка політики його підвищення. Досягнення зазначеної мети є можливим за умови проведення вчасного та достовірного аналізу фінансових результатів, що в свою чергу дає можливість виявити основні резерви підвищення дохідності на кожну одиницю витрат. Максимізація показників прибутковості та рентабельності підприємства створює основу стійкого економічного зростання, надає потенційні конкурентні переваги у завоюванні лідируючих позицій на ринку як на ринку продовольства України, так і за її межами.

Проведений фінансово-економічний аналіз виробничо-господарської ХХХ за 2019-2021 рр. свідчать про нарощування його майнового потенціалу. В структурі капіталу досліджуваного підприємства, основна частка припадає на власний капітал (74,2 %), також, слід вказати на позитивну динаміку в контексті її збільшення. Розрахункові дані в основному свідчать про підвищення рівня фінансової стійкості ХХХ за показниками структури джерел формування капіталу. В той же час, підприємство має досить низькі можливості покривати поточні зобов'язання, а більшість аналізованих показників ділової активності характеризуються негативною тенденцією.

Основну частину доходів ХХХ формує здійснюючи операційну діяльність. У структурі доходів підприємства максимальна частка 93,6 %)

припадає на чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Враховуючи концентрацію підприємства на операційній діяльності, на кінець 2021 р. в структурі витрат відповідно переважає собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) – 80,6 %. В той же час, негативним з фінансового погляду є те, що при зменшенні загальної вартості доходів підприємства на 4,3 %, загальна вартість витрат знизилася лише на 3,4 %.

Не дивлячись на те, що на протязі 2019-2021 рр. діяльність ХХХ є прибутковою, в умовах зменшення вартості дохідних показників на фоні збільшення вартості операційних витрат, спостерігається негативна тенденція стосовно зменшення вартості чистого прибутку отриманого підприємством у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. Проведені розрахунки свідчать, що найбільш вагомий негативний вплив на зменшення вартості чистого прибутку отриманого ХХХ мало зменшення в динаміці операційного доходу на 58148 тис. грн, збільшення операційних витрат на 23824 тис. грн, а також зменшення доходу від інвестиційної діяльності на 201 тис. грн. В той же час, збільшення доходу та зменшення витрат від фінансової діяльності, а також зменшення витрат від інвестиційної діяльності позитивним чином відобразилося на чистому фінансовому результаті діяльності підприємства.

Відповідно до статуту ХХХ, дохід одержаний в результаті виробничо-господарської діяльності після здійснення необхідних розрахунків з кредиторами, бюджетом, тощо, надходить в розпорядження підприємства. Проведені розрахунки засвідчили факт того, що величина нерозподіленого прибутку ХХХ за 2019-2021 рр. збільшилася на 430759 тис. грн (або на 45,1 %). Дані зміни відбулися за рахунок зарахування чистого прибутку до нерозподіленого прибутку, а також інших змін в капіталі.

Розрахунок відносних показників прибутку свідчить про зниження рівня рентабельності і окупності витрат та реалізованої продукції ХХХ. Так, під впливом зменшення вартості валового прибутку та фінансового результату від операційної діяльності на фоні підвищення як собівартості реалізованої продукції так і в цілому операційних витрат, рентабельність

виробничих витрат зменшилася на 20,1 %, рентабельність операційних витрат зменшилася на 8,5 % і становлять 31,1 % та 14,9 % відповідно. Збільшення адміністративних витрат та витрат на збут на фоні зменшення чистого доходу від реалізації продукції, також негативним чином відобразилося на показниках їх окупності. В умовах приросту в динаміці середньорічної вартості сукупного капіталу, власного капіталу, основних засобів і запасів, та зменшенні вартості чистого фінансового результату у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. чиста рентабельність сукупного капіталу зменшилася на 5,4 %, власного капіталу – на 7,4 %, основних засобів і запасів – на 14,8 %, та становлять станом на кінець 2021 р. 7,7 %, 10, 2 % та 24,5 відсоткових пунктів відповідно. До негативних змін також слід віднести зростання періоду окупності сукупного та власного капіталу.

Застосування факторного аналізу при визначенні впливу чинників на зменшення загальної рентабельності власного капіталу ХХХ, дало змогу виявити негативний вплив на зменшення результативного показника у 2021 р. порівняно із 2019 р. зниження рентабельності реалізації, зниження коефіцієнта обертання оборотних активів, зниження коефіцієнта фінансової залежності, а також частки поточних зобов'язань і забезпечень у капіталі. При цьому, позитивний вплив на зміну загальної рентабельності власного капіталу мало збільшення коефіцієнта загальної ліквідності.

Не дивлячись на збільшення в динаміці порогу рентабельності на 85044,5 тис. грн та зменшення запасу фінансової стійкості підприємства на 9,9 %, високий рівень показника запасу фінансової стійкості (402567,8 тис. грн), є свідченням фінансової стійкості підприємства з позиції забезпечення прибутковості його операційної діяльності та мінімізації ризику збитковості. Результати проведених розрахунків свідчать про те, що в умовах планування основних показників прибутковості ХХХ на перспективу, пріоритетне значення має формування та реалізація напрямів забезпечення максимізації операційного доходу (чистого доходу від реалізації продукції, інших операційних доходів), а також, відповідно, мінімізація змінних

(витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, матеріальні затрати, інші операційні витрати) та постійних (адміністративні витрати, витрати на збут, амортизація, інші витрати віднесені до операційних) витрат.

Збільшення за 2019-2021 рр. операційного важеля на фоні зменшення обсягу реалізації продукції, має негативне відображення на прибутковості діяльності ХХХ. В той же час, при ефективній реалізації заходів підвищення фінансових результатів діяльності підприємства за умови збільшення у короткостроковій перспективі чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на 5,0 %, операційний прибуток збільшиться на 9,0 %, або на 23823,7 тис. грн, при збільшенні виручки на 20,0 %, операційний прибуток ХХХ збільшився на 36,0 %, або на 95294,9 тис. грн та становитиме 360002,9 тис. грн, що відповідно позитивним чином вплине на економічне зростання й інвестиційну привабливість підприємства. Відповідно, з кожним наступним відсотком зростання чистого доходу від реалізації продукції, відбуватиметься збільшення і операційного прибутку.

Проведена оптимізація структури капіталу ХХХ за ознакою максимізації рівня фінансової рентабельності в контексті реалізації політики підвищення ефективності діяльності підприємства, дала змогу ідентифікувати максимальну фінансову рентабельність (15,2 %) при частці власного капіталу на рівні 70,0 % та позикового капіталу відповідно на рівні 30,0 %. Про доцільність додаткового залучення підприємством позикового капіталу з метою підвищення його прибутковості свідчить позитивне розраховане значення ефекту фінансового левериджу у 2019-2021 рр. Тобто, акумулювання на ринку фінансових ресурсів за умови банківського кредитування буде мати економічне обґрунтування.

З метою підвищення прибутковості ХХХ важливе значення полягає у зниженні рівня постійних та змінних та витрат виробництва продукції за використанням інструментарію фінансового менеджменту; здійснення інноваційної діяльності; вдосконалення маркетингової політики; збільшення обсягів виробництва та реалізації прибуткових видів продукції та відповідне

скорочення малорентабельних та збиткових; здійснення постійного моніторингу за виконанням поставлених завдань щодо формування та розподілу прибутку; формування ефективної податкової та амортизаційної політики; стимулювання продуктивності праці. В свою чергу, в контексті вирішення даного питання, пріоритетне значення має реалізація державної політики підтримки бізнесу під час війни з метою забезпечення ефективності його функціонування, стабілізації економіки, формування основ для відбудови України та поствоєнного розвитку економіки. Зокрема, мова йде про лібералізацію податкового законодавства, логістику, ствердження експортної моделі зростання, продовження дерегуляції та економічної диверсифікації, активізацію інвестиційного процесу, забезпечення дієвої системи страхування підприємницьких та фінансових ризиків, тощо.